

T.C.

NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI

OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİ BİLİM DALI

**OKUL ÖNCESİ DÖNEMDEKİ ÇOCUKLARIN
DAVRANIŞLARIYLA ANNE BABA TUTUMLARI
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

Gökçe ÜNAL GÜÇLÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Yrd. Doç.Dr. ABDÜLKADİR KABADAYI

Konya - 2015

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİ BİLİM DALI

OKUL ÖNCESİ DÖNEMDEKİ ÇOCUKLARIN
DAVRANIŞLARIYLA ANNE BABA TUTUMLARI
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Gökçe ÜNAL GÜÇLÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Yrd. Doç.Dr. ABDÜLKADİR KABADAYI

Konya - 2015

T. C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin Adı Soyadı	Gökçe ÜNAL GÜÇLÜ
Öğrencinin Numarası	108302021005
Ana Bilim / Bilim Dalı	İlköğretim Anabilim Dalı /Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı
Programı	Tezli Yüksek Lisans
Tezin Adı	Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Davranışlarıyla Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Gökçe ÜNAL GÜÇLÜ
	Numarası	108302021005
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İlköğretim Anabilim Dalı /Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Yrd. Doç. Dr. Abdülkadir KABADAYI
Tezin Adı	Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Davranışlarıyla Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan "Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Davranışlarıyla Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" başlıklı bu çalışma ..2015..2015 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı

Danışman ve Üyeler

İmza

Yrd.Doç. Dr. Abdülkadir KABADAYI

Danışman

Doç.Dr. Ahmet Naci ÇOKLAR

Üye

Doç.Dr. Zariife Seçer

Üye

Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi
A1-Blok 42090 Meram Yeni Yol /Meram /KONYA
Telefon: (0 332) 324 7660 Faks : 0 332 324 5510
Elektronik Ağ: www.konya.edu.tr E-Posta: ebil@konya.edu.tr

ÖNSÖZ

0-6 yaş çocuğun bedensel, bilişsel, duygusal gelişiminin temel atıldığı önemli yıllardır. Bu yıllarda yaşanan olumsuz olaylar zihinde kalıcı etkiler yaratmaktadır. İlk defa okulla tanıştığı bu dönemde zorbaca davranışlarla karşı karşıya kalan çocuk değişik tepkiler gösterecektir. Bu tepkilerin, aynı zamanda zorbaca davranışlarda bulunan çocuğun bu davranışları altında yatan nedenlerinin araştırılması gerekmektedir. Böyle bir ihtiyaçtan dolayı bu araştırma yapılmıştır.

Çalışmam süresince her zaman yenilikçiliği, engin düşünceleri, tecrübeleri ve yardımları ile bana rehber olan, değerli zamanını ayıran tez danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Abdülkadir KABADAYI' ya sonsuz teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım.

Her zaman arkamda olduklarını hissettiren, daima manevi desteklerini esirgemeyen, her bunaldığım anda yanımda olan ve iyi ki varsınız dememe imkân veren canım anneme, babama şükranlarımı sunarım.

Çalışmamın her aşamasında bana sonsuz bir sabır ve ilgiyle destek olan sevgili eşim Sayın Vural GÜÇLÜ' ye teşekkürlerimi sunarım.

Tezimin her aşamasında yardımlarını esirgemeyen canım kardeşim Nermin ÜNAL' a teşekkürlerimi sunarım.

Gökçe ÜNAL GÜÇLÜ

ÖZET

Bu çalışma, farklı anne baba tutumlarının okul öncesi eğitim çağındaki 5-6 yaş grubu çocukların davranışlarına olan etkisini tespit etmek amacıyla yapılmıştır.

Veriler, 2013–2014 eğitim yılında Ankara ili Kazan ilçesinde okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 110 çocuğun öğretmenlerinden ve velilerinden elde edilmiştir. Okullarda yapılan uygulamalarla ilgili gerekli izin Kazan İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'nden alınmıştır.

Çalışmada “Çocuk Davranışlarını Değerlendirme Ölçeği” ve çocukların kişisel bilgilerini içeren “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Ayrıca aile tutumlarını belirlemek için “Ana Baba Tutumlarını Belirleme Anketi” kullanılmıştır.

Çocuk Davranışlarını Değerlendirme Ölçeği 110 çocuğa öğretmenleri aracılığıyla uygulanmıştır. Öğretmenler, ölçekte yer alan maddelerde tanımlanan davranışları çocukların gösterme sıklıklarını beşli derecelendirme ölçeği üzerinde işaretlemişlerdir. Cevaplamada seçenekler ve her bir seçeneğe verilen puanlar şöyledir: “Hiçbir Zaman”(1), “Nadiren”(2), “Bazen”(3), “Sıklıkla”(4), “Her Zaman”(5). Ölçekten alınacak yüksek puan, istenmeyen davranışın sıklığını göstermektedir.

Ailelerin tutumlarını belirlemek için Çocuk Davranışlarını Değerlendirme Ölçeği uygulanan her çocuğun velisine “Ana Baba Tutumlarını Belirleme Anketi” uygulanmıştır. Ana Baba Tutumlarını Belirleme Anketi 60 sorudan oluşmaktadır. Veliler cevaplarını üçlü derecelendirme ölçeği üzerine işaretlemişlerdir. Cevaplamada seçenekler ve her bir seçeneğe verilen puanlar şöyledir: “Katılıyorum” (3), “Kısmen Katılıyorum” (2), “Katılmıyorum” (1). Ölçek içerisine dört farklı aile tutumunu belirlemeye yönelik sorular karışık şekilde dağıtılmıştır.

Öğretmen değerlendirmelerine dayalı olarak 5–6 yaş çocukları için toplanan verilerin analizinde SPSS istatistik paket programı kullanılmıştır.

Araştırma sonucunda; Baskıcı, İlgisiz, Koruyucu Aile Tutumlarının çocuk davranışlarına belirgin bir etkisinin olmadığı saptanmıştır. Fakat demokratik aile tutumunun çocuk davranış ile ters yönde bir ilişkisi olduğu belirlenmiştir. ($p<.05$).

Anahtar Kelimeler: Okulöncesi Eğitim, Çocuk Davranışları, Anne Baba Tutumu

SUMMARY

This study is applied to determine the impact of various parents' attitudes on children's bully behaviours who are 5 or 6 years old in preschool education.

The data is obtained from the teachers and parents of 110 students studying in preschool educational institutions in Kazan –the town of Ankara- in 2013-2014 education years. The required permission related with the practices done in schools is taken from the Directorate of National Education of Kazan.

In the study, "Child's Behaviours Rating Scale" and "Individual Information Form" including individual information of children are used. Besides, "Parents' Attitudes Identification Survey" is used to determine family attitudes.

"Child's Behaviours Rating Scale" is applied to 110 children through their teachers. On five point rating scale, the teachers marked the frequencies of children's displaying the behaviours defined in the items of scale. In answering, options and points for each option are like that: "Never" (1), "Barely" (2), "Sometimes" (3), "Often" (4), "Always" (5). The high score taken from scale shows the frequency of undesired behaviour.

In order to determine family attitudes, "Parents' Attitudes Identification Survey" is applied to parents of every child to whom "Child's Behaviours Rating Scale" is applied. "Parents' Attitudes Identification Survey" consists of 60 questions. The parents marked their answers on three point rating scale. In answering, options and points for each option are like that: "I agree" (3), I partially agree (2), "I don't agree" (1). The questions aiming to determine four different family attitudes are distributed in the scale randomly.

In the analysis of the data obtained based on teachers' assessments for children who are 5 or 6, the statistics package SPSS 11.5 is used.

In the result of research, it is seen that some demographic variables (age of child, gender, number of siblings, parents' educational background, profession of mother, profession of father, etc.) do not have any effects on the frequency of children's displaying bully behaviours.

It is stated that oppressive, careless, protective family attitudes do not have a clear effect on children's bully behaviours. However, it is determined that democratic family attitude has a reverse relation with bully behaviours.

Keywords: Preschool Education, Childrens' Behaviour, Parents' Attitudes

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

Bilimsel Etik Sayfası.....	IXI
Tez Kabul Formu.....	XI
Önsöz.....	XI
Özet.....	XI
Summary.....	XI
İçindekiler.....	XI
Şekiller ve Tablolar Listesi	XI
BİRİNCİ BÖLÜM GİRİŞ.....	1
1.1.OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİN TANIMI VE ÖNEMİ.....	1
1.1.1.Okul Öncesi Eğitimin Amaçları.....	3
1.1.2. Okul Öncesi Eğitim ve Sosyal-Duygusal Gelişim.....	3
1.2. AKRAN İSTİSMARI.....	5
1.2.1. Akran İstismarının Tanımı.....	5
1.2.2. Çocuk Davranışları İle İlgili Literatür Taraması.....	9
1.2.3. Akran Zorbalığının Ayırt Edici Özellikleri.....	11
1.3. AKRAN İSTİSMARINA NEDEN OLAN ETKİLER.....	12
1.3.1.Çocuğun Kişisel Özellikleri.....	12
1.3.2. Dış Etkiler.....	13
1.3.2.1.Okul.....	13

1.3.2.2. Medya.....	14
1.3.3. Ailesel Etkiler.....	14
1.3.4. Cinsiyet Farklılığı.....	15
1.3.5. Yaş Faktörü.....	16
1.3.6. Sosyo- Ekonomik Durum.....	17
1.4. ZORBALIK TÜRLERİ.....	18
1.4.1. Doğrudan Zorbalık.....	18
1.4.2. Dolaylı Zorbalık.....	19
1.5. AKRAN İSTİSMARINDA KİŞİLERİN ÖZELLİKLERİ.....	20
1.5.1. Zorbanın Özellikleri.....	20
1.5.2. Kurbanın Özellikleri.....	20
1.5.3. Zorba- Kurbanın Özellikleri.....	21
1.5.4. Seyircilerin Özellikleri.....	22
İKİNCİ BÖLÜM ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	23
2.1. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	23
2.2. PROBLEM CÜMLESİ.....	23
2.2.1. Alt Problemler.....	23
2.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	24
2.4. VARSAYIMLAR.....	25
2.5. KAPSAM VE SINIRLILIKLAR.....	25
2.5.1. Kapsam.....	25
2.5.2. Sınırlılıklar.....	26
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	27
3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ.....	27

3.2. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ.....	27
3.2.1. Evren.....	27
3.2.2. Örneklem.....	27
3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI VE VERİLERİN TOPLANMASI.....	29
3.4. VERİLERİN ANALİZİ.....	31
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM BULGULAR VE YORUM.....	32
4.1.ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN DEMOGRAFİK BİLGİLER.....	32
4.1.1.Öğrencilere İlişkin Demografik Bilgiler.....	32
4.1.2. Ailelere İlişkin Demografik Bilgiler.....	34
4.2. ÖLÇEK PUANLARININ AİLE TUTUMLARI DEĞİŞKENİNE GÖRE KARŞILAŞTIRILMASI.....	37
4.2.1. Demokratik Aile Tutumu İle Çocukların Davranışları Arasında Bir İlişki Var mıdır?.....	37
4.2.2. Baskıcı Aile Tutumu İle Çocukların Davranışları Arasında Bir İlişki Var mıdır?.....	38
4.2.3. Koruyucu Aile Tutumu İle Çocukların Davranışları Arasında Bir İlişki Var mıdır?.....	40
4.2.4. İlgisiz Aile Tutumu İle Çocukların Davranışları Arasında Bir İlişki Var mıdır?.....	41
BEŞİNCİ BÖLÜM TARTIŞMA VE SONUÇ.....	43
5.1. ÖLÇEK PUANLARININ AİLE TUTUMLARI DEĞİŞKENİNE GÖRE KARŞILAŞTIRILMASI.....	44
5.1.1. Demokratik Aile Tutumu ile Çocuk Davranışı Arasındaki İlişki.....	44
5.1.2. Baskıcı Aile Tutumu ile Çocuk Davranışı Arasındaki İlişki.....	47
5.1.3. Koruyucu Aile Tutumu ile Çocuk Davranışı Arasındaki İlişki.....	50
5.1.4. İlgisiz Aile Tutumu ile Çocuk Davranışı Arasındaki İlişki.....	51

ALTINCI BÖLÜM ÖNERİLER	53
KAYNAKÇA	54
EKLER	61
Ek 1. Kişisel Bilgi Formu	62
Ek 2.Çocuk Davranışlarını Değerlendirme Ölçeği	64
Ek 3. Ana Baba Tutumlarını Belirleme Anketi	69
Ek 4. İzin Yazıları	72
ÖZGEÇMİŞ	74

ŞEKİLLER VE TABLOLAR LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
Şekil 1. Saldırganlık, Şiddet ve Zorbalık Arasındaki İlişki.....	5
Tablo 1. Örneklem Grubunun Okul, Cinsiyet ve Yaşa Göre Dağılımı.....	25
Tablo 2: Araştırma Kapsamına Alınan Öğrencilerin Okullara Göre Dağılımı.....	27
Tablo 3: Araştırma Kapsamına Alınan Öğrencilerin Yaş Dağılımı.....	28
Tablo 4: Araştırma Kapsamına Alınan Öğrencilerin Cinsiyet Dağılımı.....	28
Tablo 5: Araştırma Kapsamına Alınan Öğrencilerin Birlikte Yaşadığı Kişilere Göre Dağılımı.....	29
Tablo 6: Araştırma Kapsamına Alınan Öğrencilerin Ailelerindeki Çocuk Sayısına Göre Dağılımı.....	29
Tablo 7: Araştırma Kapsamına Alınan Öğrencilerin Anne Mesleğine Göre Dağılımı.....	30
Tablo 8: Araştırma Kapsamına Alınan Öğrencilerin Baba Mesleğine Göre Dağılımı.....	30
Tablo 9: Araştırma Kapsamına Alınan Öğrencilerin Anne Eğitim Durumuna Göre Dağılımı.....	31
Tablo 10: Araştırma Kapsamına Alınan Öğrencilerin Baba Eğitim Durumuna Göre Dağılımı.....	31
Tablo 11: Demokratik Aile Tutumu ile Çocuk Davranışı Arasındaki İlişki.....	40

Tablo 12: Baskıcı Aile Tutumu ile Çocuk Davranışı

Arasındaki İlişki.....41

Tablo 13: Koruyucu Aile Tutumu ile Çocuk Davranışı

Arasındaki İlişki.....43

Tablo 14: İlgisiz Aile Tutumu ile Çocuk Davranışı

Arasındaki İlişki.....44

BİRİNCİ BÖLÜM GİRİŞ

0–6 yaş, çocuğun bedensel, bilişsel, duygusal ve sosyal gelişiminin temellerinin atıldığı kritik yıllardır. Bu yıllarda çocuğun saldırmaya, savunmaya ve kaçınmaya yönelten tüm duygular ve coşkuları doğar, yerleşmeye başlar (Başaran,2005:185).

Temeli atılan bu duygu ve coşkuların beden sağlığı ve kişilik yapısının, ileri yaşlarda yön değiştirmekten çok, aynı yönde gelişme olasılığı çok daha yüksektir. Bu dönemde çocuğun almış olduğu eğitim, çocuğun gelecekteki yaşamını önemli ölçüde etkiler (Terzi, 2009: 18).

1.1.OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİN TANIMI VE ÖNEMİ

Okul öncesi eğitim; çocuğun doğduğu günden temel eğitime başladığı güne kadar geçen sıfır-altı yaş arasındaki dönemi kapsayan ve çocukların daha sonraki yaşamlarında çok önemli olan; bedensel, psikomotor, sosyal-duygusal, zihinsel ve dil gelişimlerinin büyük ölçüde tamamlandığı, bu doğrultuda kişiliğin şekillendiği “Erken Çocukluk Çağı” diye de adlandırılan eğitim süreci olarak tanımlanabilir (Aral, 2001: 15).

Okul öncesi eğitim, çevresini merak eden, öğrenmeye ve düşünmeye güdülenmiş çocuğun bu özelliklerini yönetme, teşvik etme ve geliştirme gibi çok önemli bir görev üstlenmiştir. 0-6 yaşlar arasını kapsayan okul öncesi dönemi kişiliğin oluşumu ve şekillenmesi, temel bilgi, beceri ve alışkanlıkların kazanılması ve geliştirilmesinde ileri yıllara olan etkisi nedeniyle, yaşamın en kritik dönemlerinden biridir. Çocuğa erken yaşlarda sağlanacak deneyimlerle elde edilecek temel bilgi beceri ve alışkanlıklar çocuğun daha sonraki öğrenim yaşantısının yanı sıra sosyal ve duygusal yaşamını da biçimlendirecek güçtedir (Arı,1994: 18-22).

Çocuğun her yönden, özellikle de toplumsal olarak, daha sonra gelecek eğitim aşamalarına hazırlanması bakımından okul öncesi eğitim kurumlarının rolü çok önemlidir. Çocuğun ilköğretimden başarı kazanmasını sağlayan temel özellik, okul öncesi eğitim kurumlarında edindiği bilgiler değil, çocuğun elde edeceği toplumsal alışkanlık ve tutumlarıdır. Başka bir deyişle, çağdaş ve demokratik toplumun gerektirdiği, duygu ve düşüncelerini özgürce ifade edebilen, girişimci, araştırmacı, özdenetimini sağlayabilen, yeteneklerini kullanma becerisine ve kültürel değerlere sahip sağlıklı bireyler yetiştirmek, okul öncesi eğitime gerekli önemi vermekle sağlanabilir. Bu amaçlara ulaşabilmek için, okul öncesi eğitimin amaçlarına uygun programların uygulanması gerekir (Zembat, 1994).

Çocukların keşfetmek ve öğrenmek için doğal bir eğilimleri vardır. Öğrenme çok erken yaşlarda başlar ve hayat boyu devam eder. Çocuklar dünyaya geldikleri ilk andan itibaren, daha okula başlamadan çok önce öğrenmek ve keşfetmek için büyük bir heves duyarlar: aktif bir şekilde çevrelerini keşfederler, iletişim kurmayı öğrenirler ve çevrelerinde gördükleri şeylere dair fikirler oluşturmaya başlarlar (MEB, 2012: 6).

Kişiliğin temelinin atıldığı kritik bir dönem olarak adlandırılan okul öncesi yıllarda verilen eğitimin, tüm eğitim kademelerini, hatta tüm yaşamı etkilediği düşünüldüğünde bu dönemde verilen eğitimin önemi bir kat daha artmaktadır (Kandır,2001).

Bütün bu bilgiler ışığında okul öncesi eğitimini tanımlayacak olursak; 0–6 yaş çocuklarının bireysel farklılıklarına ve gelişim düzeylerine göre düzenlenmiş, zengin uyarıcı çevre imkânlarını sağlayan; onların bedensel, zihinsel, duygusal ve sosyal yönden gelişimlerini, toplumun kültürel değerleri ve özellikleri doğrultusunda en iyi biçimde yönlendiren bilinçli ve sistemli bir eğitim sürecidir (Özgülük, 2006:8).

1.1.1.Okul Öncesi Eğitimin Amaçları

Okul öncesi eğitiminin amaç ve görevleri, milli eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak;

1. Çocukların beden, zihin ve duygu gelişmesini ve iyi alışkanlıklar kazanmasını sağlamak,
2. Onları ilkokula hazırlamak,
3. Şartları elverişsiz çevrelerden ve ailelerden gelen çocuklar için ortak bir yetiştirme ortamı yaratmak,
4. Çocukların Türkçeyi doğru ve güzel konuşmalarını sağlamaktır (MEB, 2012: 4).

1.1.2. Okul Öncesi Eğitim ve Sosyal-Duygusal Gelişim

Güçlü (1976) 'ye göre, okul öncesi dönemde çocuk, ilk üç yıl içinde bedensel, zihinsel, duygusal ve sosyal yönlerden hızla gelişir. Montessori, çocuğun doğumdan sonra bu kadar kısa süre içinde ulaştığı bu inanılmaz gelişmeyi “çocukların sırrı” olarak nitelendirmektedir. Bu dönem içinde çocuğun çevresinde bulunan yetişkinlere, çocukta bulunan bu gizil gücü mümkün olan en son noktaya kadar geliştirme görevi düşmektedir. Bu nedenle çocuğun 2–6 yaş arasındaki “ilk çocukluk” döneminde, aile içinde ana-babanın birbirleriyle ve çocukla olan ilişkileri, çocuğa karşı gösterdikleri sevgi, özgürlük ve disiplin anlayışı, ailenin sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel düzeyi, onun duygusal ve toplumsal gelişimini belirleyici etkiler yapmaktadır (Aktaran: Özgülük, 2006: 21-22).

Okul öncesi eğitimin amaçlarından biri de, çocuğun anaokulunda kendi kişiliğine karşı olumlu bir tutum geliştirmesidir. Çocuğun okul öncesi eğitimi sırasında yaşantıları mutlu ve anlamlı olursa, ilköğretime, kendine yönelik olumlu duygularla başlaması ve başarı olasılığı artacaktır (Yavuzer, 2011).

Anasınıfları ruhsal, bedensel, toplumsal gelişmelerini sağlamak, iyi alışkanlıklar kazandırmak ve ilkokula hazırlamak amacına yönelik çalışmalardır. Çocuğun bedence ve ruhça sağlıklı gelişebilmesi için havaya, suya, besine ve iyi bakımın yanında olumlu kişisel ilişkilerinin kurulmasını sağlayacak düzenli ve planlı bir toplum yaşantısına da ihtiyacı vardır (Acun ve Bulgur, 1993).

1.2. AKRAN İSTİSMARI

1.2.1. Akran İstismarının Tanımı

İlk insanların oluşturduğu ilkel toplumlardan, şu andaki uygar toplumlara kadar dünyanın çeşitli bölgelerinde ve dönemlerinde karşılaşılan sorunlardan biridir saldırganlık. Saldırganlık; bazen sadece yapanı olumsuz etkileyen, bazen de okuldaki diğer kişileri ve aileyi az ya da çok etkileyen geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır. Bu tür davranışlar, söz almadan konuşmadan tutun, başkalarına zarar vermeye kadar uzanan birçok davranışı kapsamaktadır. Saldırganlığın sonucu olarak da ortaya şiddet çıkmaktadır. (Gökler, 2009: 512).

Saldırganlık ve şiddet denilince akla gelen bir diğer kavramda istismardır. Bu üç kavram arasındaki farkı ortaya koymak gerekir. Saldırganlık temel içgüdülerimizden birisidir, basit bir şekilde başka bir kişiye zarar veren herhangi bir davranış olarak tanımlanabilir. Şiddet ise saldırganlığın sonucu olarak ortaya çıkan ve çoğu zaman temelinde fiziksel güce dayalı olan bir davranıştır. İstismar (zorbalık) da şiddet gibi bir saldırganlık türüdür. Fakat onu diğer iki kavramlardan ayıran özellikler vardır.

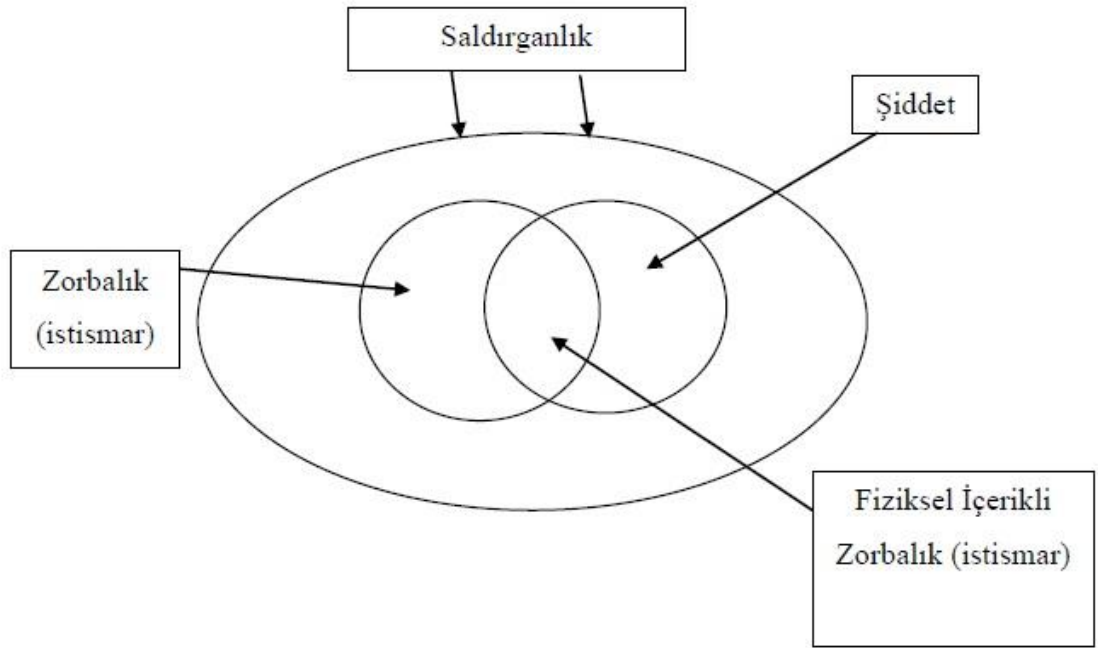
Rigby (2002) e göre akran zorbalığının saldırganlığın bir alt boyutu olduğu ve şiddet içerdiği bir gerçektir; fakat saldırgan bir davranışın akran zorbalığı olarak nitelendirilebilmesi için bu davranışta üç temel özellik aranmalıdır; davranışın sürekliliğinin olması, güç dengesizliğinin olması ve davranışın niyetli (kasıtlı) olması (Aktaran: Ertan, 2012: 10).

Tanımlardaki “sürekli ve uzun süreli” ifadesi zorbalığı her hangi bir arkadaş kavgasından ayıran en önemli özelliktir. Okulda öğrenciler arasındaki olağan kavgalar, tartışmalar zorbalık olarak nitelendirilmezken; eğer sürekli olarak aynı çocuklar, belli öğrenciler tarafından rahatsız ediliyorsa bu durumda zorbalıktan söz edilebilir. Zorbalık durumunu normal kavgadan ayıran bir diğer özellik de, güçlerin eşitsizliğidir. İki çocuk da aynı derecede güçlüyse, durum zorbalık olarak

isimlendirilmez. Zorbalık durumunda bir çocuk diğerinden güçlüdür ve gücü ile diğer çocuğu rahatsız etmektedir; diğer çocuk ise güçsüz ve çaresizdir (Çayırdağ, 2006: 12).

Saldırganlık, şiddet ve istismar arasındaki ilişki şekil 1 de gösterilmiştir.

Şekil 1. Saldırganlık, şiddet ve Zorbalık Arasındaki İlişki

Kaynak: Gökler, 2009: 513.

Şekil 1 incelendiğinde saldırganlığın şiddet ve zorbalığı içine aldığını görmekteyiz. Zorbalık ve şiddetin ortak alanları olduğu gibi farklı alanları da bulunmaktadır. Ortak alanları fiziksel içerikli zorbalık adını almıştır. Bu alan itme, tekme vurma, yumruk atma gibi davranışları kapsamaktadır. Zorbalık şekilde de görüldüğü gibi sadece fiziksel değildir. Bu alanda tükürme, lakap takma, alay etme, iftira atmak gibi zorbalık türleri bulunmaktadır. Nasıl zorbalık alanının hepsi şiddet türü değilse, şiddetin her türü de zorbalığa girmez. Örneğin kişilerin güçleri denk ise

bu zorbalık değil şiddettir. Zorbalıkta güç dengesizliğin olması gerekmektedir (Gökler, 2009: 514).

Rigby (2003)'e göre, akran zorbalığının kavramsallaştırılmasında bu ayrım önemlidir, çünkü daha güçlü bir kişi ya da grup tarafından sürekli olarak saldırılara hedef olma ya da tehdit edilmenin etkileri eşit güçte birisinin saldırısına uğramanın ve tehdit edilmenin etkilerinden farklı olmaktadır. Taraflar arasında belirgin bir güç dengesizliği olduğunda çoğunlukla kurban kendini koruyamayacak durumdadır. Ayrıca, karşı tarafa kazara zarar verme ya da bir kereye mahsus saldırganca davranış, akran zorbalığı tanımına uymamaktadır (Aktaran: Ergül, 2009: 5).

Akran Çatışması ile Akran İstismarı Arasındaki Farklar

Tabloda akran istismarı ile akran çatışması arasındaki farklılıklar verilmiştir.

NORMAL AKRAN ÇATIŞMASI	AKRAN İSTİSMARI
Eşit güçler, arkadaşlık var	Güçte dengesizlik; arkadaşlık yok
Arada sırada olur.	Tekrarlayıcı olumsuz hareketler vardır
Ciddi değil	Ciddidir–Fiziksel ve ruhsal zarara yol açar.
Güç ve dikkat arayışı yok	Güç ve kontrol arayışı var
Belli bir kazanç arayışı yok	Güç kazanmayı ya da belli bir eşyayı, parayı almayı deneme var
Pişmanlık ve sorumluluk alma var	Pişmanlık ve sorumluluk alma yok
Problemi çözmek için çaba sarf edilir	Problemi çözmek için çaba sarf edilmez

Kaynak: Güvenir T. (2005): “Okulda Akran İstismarı” , 28.

Birbirine denk güçteki kişilerin tartışmaları veya kavgaları istismar değil çatışmadır. Çatışma, etkileşimin ayrılmaz bir parçasıdır ve bireylerin bütün gelişim aşamalarında bulunmaktadır. Her çatışmanın içinde saldırganlık bulunabilir ki zaten saldırganlık her insanda bulunan bir dürtüdür ama her tartışma istismar anlamına gelmez (Kartal ve Bilgin, 2007: 209).

Her ne kadar zorbalık ve istismar farklı anlamlara gelse de tanımlarda ve araştırmalarda “akran zorbalığı” “akran istismarı” birbirlerinin yerine kullanılan kelimelerdir. İstismarın (zorbalığın), akran istismarının (akran zorbalığının) bazı araştırmacılar tarafından çeşitli tanımları yapılmıştır. Bunlardan bazıları:

Zorbalığın sözlük anlamları incelendiğinde, Türk Dil Kurumu’na ait Türkçe sözlükte zorba “gücüne güvenerek hükmü altında bulunanlara söz hakkı ve davranış özgürlüğü tanımayan (kimse), müstebit, despot, diktatör” olarak tanımlanırken (www.tdk.gov.tr); başka sözlüklerde “Gücüne güvenerek başkalarının hakkını alan, müstebit” (www.turkcesozluk.org.tr) ya da “güç kullanarak başkalarına yapmak istemedikleri şeyleri yaptırandır” (www.izafet.com.tr) ve benzeri şekillerde tanımlanmıştır.

Crothers ve Levinson’a (2004) göre zorbalık, okul şiddetinin önemli ve yaygın bir türüdür. Hoover, Oliver ve Thomson (1993) araştırmalardaki zorbalık tanımları incelendiğinde, genel olarak zorbalığın sürekli, istenmeyen - talep edilmeyen ve genellikle fiziksel olmayan davranışlar olarak betimlendiğini belirtmektedirler (Aktaran: Gökler, 2007: 24).

Pişkin (2002) pek çok zorbalık tanımını incelemiş ve bunlar sonucunda zorbalığı; “bir veya birden çok öğrencinin, kendilerinden daha güçsüz öğrencileri, kasıtlı ve sürekli olarak rahatsız etmesiyle sonuçlanan ve kurbanın kendisini koruyamayacak durumda olduğu bir saldırganlık türü” olarak tanımlamıştır. Pişkin (2002)’e göre okul zorbalığı; tekme atma, tokat vurma, itme, çekme gibi “fiziksel”, sataşma; alay etme, dalga geçme, kızdırma, hoşla gitmeyen isim takma, küçük düşürücü sözler söyleme gibi “sözel”; dedikodu ve söylenti çıkarıp yayma,

arkadaş grubundan dışlayarak yalnızlığa terk etme gibi “*dolaylı*”; para ve eşyalarını zorla alma, almakla tehdit etme, eşyalarına zarar verme gibi “*davranışsal*” olarak ortaya çıkabilir (Pişkin, 2002: 536).

Görüldüğü gibi literatür taraması sonucunda akran zorbalığı hakkında birçok farklı tanım bulunmuştur. Fakat üzerinde görüş birliği bulunan evrensel bir “akran zorbalığı” tanımı mevcut değildir. Akran zorbalığı için literatürde en sık kullanılan ve en ayrıntılı tanımın, ‘karşı tarafı bilinçli bir şekilde incitmeyi amaçlayan, kurban ve zorba arasında güç dengesizliğinin hâkim olduğu, tekrarlayıcı ve sürekli olarak yapılan saldırgan davranışlar’ şeklinde olduğu söylenebilir.

1.2.2. Çocuk Davranışları İle İlgili Literatür Taraması

Akran istismarı ile ilgili ilk çalışma 1970 yılında Dan Olweus tarafından yapılan geniş ölçekli bir araştırma projesi kabul edilmektedir. 1982 yılının sonlarına doğru Norveç’te 10-14 yaşları arasında üç erkek çocuğun yaşitları tarafından birçok kez akran istismarına uğradığını ve sonrasında bu çocukların ölümle sonuçlanan intihar girişimlerini gazeteler haber yapmıştır. Bunun üzerine Norveç Milli Eğitim Bakanlığı’nın 1983 yılında ülke çapındaki okullarda akran istismarına karşı bir kampanya başlatmıştır. Bu kampanya öğretmen, aile ve medyanın ilgisini çekmesine karşın okul yöneticileri tarafından aynı oranda kabullenilmemiştir. 90’lı yılların başında çocuk ve ergenler arasındaki akran istismarı; Japonya, İngiltere, Hollanda, Kanada, Amerika Birleşik Devletleri, Avustralya başta olmak üzere birçok ülkedeki araştırmacıların dikkatini çekmeye başlamıştır. Ortaya yeni çıkan her konuda olduğu gibi bu konuda da ilk iş olarak bu sorunlu davranışı doğru tanımlamak için uğraşılmıştır (Güvenir, 2005: 25).

Dünya literatüründe zorbalıkla ilgili en kapsamlı araştırmaları yapan Olweus (1995):zorbalığı bir kişinin başka bir kişi ya da grup tarafından sürekli ve uzun süreli olarak olumsuz hareketlere maruz kalması olarak tanımlamaktadır. Olumsuz hareket, bir kişiye kasıtlı olarak acı çektirmek ya da acı çektirmeye teşebbüs etmek olarak

nitelendirilebilecek hareketleri kapsar. Bu hareketler; sözle tehdit etmek, aşağılamak, isim takmak, dalga geçmek, kişiyi gruptan dışlamak gibi hareketlerin yanı sıra, birine vurmak, tekmelemek, çimdiklemek gibi fiziksel temas gerektiren hareketler de olabilir (Aktaran: Çayırdağ, 2006:11).

Akran istismarı ile ilgili yapılan ilk çalışmalardan biri de 1973 yılında Heinemann akran istismarı hakkındaki araştırmasıdır. Heinemann akran istismarının tanımını “bir grubun sıra dışı olan bireye uyguladığı şiddet” olarak yapmıştır. Buradaki sıra dışı birey söylemi, yaşlılarına göre herhangi bir sebepten dolayı normal olmayan bireyleri anlatmak için söylenmiştir (Güvenir, 2005: 26).

Görüldüğü gibi, aslında ifadeler bir miktar farklılaşsa da, tanımlamaların ve kriterlerin birbirinden çok farklı olmadığı görülmektedir. Bu doğrultuda araştırmacıların zorbalık tanımlarındaki temel vurgular özetle şöyle sıralanabilir:

- Kasıtlıdır, zarar verme amaçlıdır.
- Zorbalık “fiziksel (tekme, tokat vb)” veya “psikolojik (dışlama, konuşmama vb)” olabilir.
- Bireysel ya da grupça gerçekleştirilebilir.
- Süreklilik gösterir; tekrarlanma olasılığı yüksektir.
- Taraflar arasında fiziksel ya da psikolojik güç dengesizliği vardır.
- Genellikle baskınlık kurmak, sosyal statü kazanmak ya da bu statüyü korumak amacıyla gerçekleştirilir (Gökler, 2007: 28).

Bazı araştırmacılara göre (Boulton ve Smith,1984; Craig, 1998; Olweus, 1993; Pekel, Uludağlı ve Uçanok, 2005; Rigby, 2002) okulların temel işlevi öğrencileri olumsuz çevre koşullarından uzaklaştırarak, onlara sağlıklı modellerin sunulduğu güvenli bir ortam hazırlamaktır. Çünkü öğrencilerin kendilerini güvende hissedebildikleri bir ortamda nitelikli eğitim olanaklı hale gelebilir. Ne yazık ki zorbalığın yaygın olduğu okullar bu işlevini yerine getirememekte ve zorbalığa maruz kalan öğrenciler okul ortamından uzaklaşmaktadır. Ayrıca akran zorbalığına dâhil olan bütün öğrenciler (zorbalar, kurbanlar, zorba/kurbanlar ve izleyiciler) bu

olaylardan psikolojik ve sosyal anlamda olumsuz bir şekilde etkilenmektedirler (Aktaran: Ertan, 2012: 11).

1.2.3. Akran Zorbalığının Ayırt Edici Özellikleri

Zorbalık konusundaki araştırmalar ve tanımlar incelendiğinde, aşağıda belirtilen ayırt edici özelliklerden söz edilebilir:

1. Zorbalık bilinçli ve istençli olarak yapılan ve kurbanı fiziksel, zihinsel, sosyal ya da psikolojik olarak zarar verme amacı güden söz ve eylemlerdir.
2. Zorbalık bir kereye mahsus değildir. Çeşitli zaman aralıklarında tekrarlanıyor olması gerekir.
3. Zorbalar eylemlerini bireysel veya grupla yapabilecekleri gibi, kurbanlar da bu eylemlerden bireysel ya da grup olarak zarar görebilirler.
4. Zorbaca davranışa maruz kalan kurbanın kendini koruyamayacak ve savunamayacak fiziksel veya zihinsel nitelikte olması gerekir.
5. Zorbaca davranışlar sergileyen bireylerin genellikle bu eylemler sonucunda kendilerine çıkar sağladıkları görülür.
6. Zorbalar, kurban veya kurbanlarının acı çekmesinden, küçük düşmesinden zevk alırlar.
7. Zorbalar ve kurbanlar ile sergilenen zorbaca davranışlar dikkate alınmalıdır (Alper, 2008: 13-14).

1.3. AKRAN İSTİSMARINA NEDEN OLAN ETKİLER

1.3.1.Çocuğun Kişisel Özellikleri

Akran istismarı davranışını gösteren kişide (zorba) açıkça görülen akranlarına karşı olan saldırgan davranışlarıdır. Bu duruma sahip olan birey sadece akranlarına değil, öğretmenlerine ve aile bireylerine karşı da saldırgan davranışlar sergilemektedir. Bireyin bu davranışı sergilemesinin altında yatan nedenlerden birisi diğer bireyler üstünde güçlü ve baskın olma ihtiyacıdır. Akran istismarı davranışını gösteren bireyler istismara maruz kalan bireylerle çok az empati (duygudaşlık) kurarlar. Bunun sonucu olarak da kendi yaptıklarının, karşısındaki bireye ne kadar zarar verdiğinin farkına varamaz (Güvenir, 2005: 39).

Alikaşifoğlu ve Ercan (2009) ın yapmış oldukları araştırmalar, akran istismarı yapan bireylerin çabuk öfkelenen, kurallara uymayan, olayları çözmede şiddeti ön plana çıkaran bireyler olduklarını, bu olumsuz davranışları göstermelerinin sebebi olarak da baskın karakter yapılarını göstermiştir (Aktaran: Kılıç, 2010: 35).

Bireysel nedenlerin içine dâhil edebileceğimiz başka bir sebepte; akran istismarını gerçekleştiren bireylerin genellikle başkaları tarafından istismara uğraması veya çevresindekiler tarafından ihmal edilmesidir. Bu bireyler genellikle aile sevgisinden, sıcaklığından ve ilgisinden mahrum kalmışlardır. İstismarı yapan bireylerin saldırgan ve öfkeli olmasının, yaptıklarının nasıl bir sonuç ortaya çıkaracağını önemsememesi bu durumları yaşamasından kaynaklanmaktadır (Güvenir, 2005: 40).

1.3.2. Dış Etkiler

1.3.2.1.Okul

Okul da yeterli denetimin olmayışı da istismarın yayılmasına ve artmasına ortam hazırlamaktadır. Sınıfta öğretmenlerin gerekli özeni göstermemesi ve bu durumu fark edememesi istismarı gerçekleştiren bireyi daha da cesaretlendirecektir. Öğretmenlerin çocukların kendi aralarındaki problem, kendileri haletsin diyerek önemsemediği olaylar istismarı yapan kişi veya kişileri cesaretlendirirken, istismara uğrayan kişinin korkularının artmasına sebep olacaktır (Kılıç, 2010: 38).

Martin ve Greenwood (2000) a göre öğretmen moralinin düşük olması, öğretmenlerin sık sık değişmesi, davranışlara yönelik beklentilerin açık olmaması, tutarsız disiplin metotlarının uygulanması, çocukların kimlik gelişimlerine yeterli önemin verilmemesi gibi sebepler okulda zorbalığı pekiştiren etmenlerdir (Aktaran: Keskin, 2010: 27-28).

Alikaşifoğlu ve Ercan (b.t.) a göre okulların içinde ve çevresinde okul yönetimi tarafından güvenliğin sağlanamaması da bireylerin okul bahçesinde, kantinde veya okul çevresinde istismara uğramasına neden olması kaçınılmazdır. Özellikle ders aralarında, öğretmenlerin gözetim yapmasının en zor olduğu zamanlarda istismar davranışının sık görüldüğü ortaya çıkmıştır. Okulda bulunan idarecilerin, öğretmenlerin öğrencilerin, diğer çalışanların istismara karşı tavırlarının aynı olduğu ve kabul edilebilir davranış biçimi olarak görüldüğü okullarda istismarın fazla olduğu saptanmıştır. Okul ve veli iletişimin yeterli düzeyde olmaması da okullarda istismar davranışlarının ortaya çıkmasına sebep olur. Okul ve veli arasındaki iletişim ne kadar iyi olursa istismarı gerçekleştiren kişi veya kişiler kontrol altında, istismara uğrayan kişilerde kendini daha güvende hissedecektir (Aktaran: Kılıç, 2010: 38).

1.3.2.2. Medya

Martin ve Greenwood (2000) a göre saldırganca davranışlar TV, gazete gibi yayın organları ile çocuklara sık sık gösterilmektedir. Çizgi filmlerde izlenen saldırganlık da aynen filmlerdeki gerçek insanların saldırganlığı gibi çocukları etkilemektedir. TV de izlenen saldırganlık çocukların gerçek hayatta saldırganlığa olan duyarlılıklarını azaltmaktadır (Aktaran: Çayırdağ,2006: 21).

1.3.3. Ailesel Etkiler

Aile tutumu otoriter olan aile ortamında yetişen birey evde hiçbir şekilde söz söyleyememektedir. Jersild'e göre birey kendisini öfkeliendiren ya da olumsuz etkileyen kişi veya uyarana öfkelerini herhangi bir şekilde ifade edemediği zaman "öfke yer değiştirir", yani birey öfkelerini başka birine ya da olaya yönlendirir. Birey ev ortamında öfkelerini ifade edemediği zaman kendine yakın ve güçsüz olan bireylerden öfkelerini çıkarma eğiliminde bulunabilir, bu da akran istismarının yaşanmasına sebep olmaktadır (Kısaç, 2005: 73).

Bireyin saldırgan tepkiler göstermesine aşağıdaki dört önemli ailevi etkenin neden olduğu belirtilmiştir:

1. Ailenin (genelde Türk ailelerinde çocukla daha çok ilgilenen kişi annedir) bireyle arasındaki duygusal bağ, bireyin ileriki yaşamını etkilemede çok önemli bir yer tutar. Bireyin yaşamının ilk yıllarında olması gerekenden daha az gösterilen sevgi ve ilginin sonucu olarak oluşan olumsuz tutum; çocuğun ileriki yaşamında, hayatındaki kişilere karşı saldırgan ve öfkeli davranışlar sergilemesini tetiklemektedir.

2. Aile; bireyin yaptığı saldırgan ve öfkeli davranışlara hoşgörülü yaklaşıyor ve izin veriyorsa; bireyin akranlarına, varsa kardeşine ve yetişkinlere karşı yaptığı bu davranışları sınırlandırmıyorsa bireyin saldırganlık düzeyi artacaktır.

3. Diğer bir etkende aile içinde güç kullanımınıdır. Eğer ailede ortaya çıkan sorunlar güç kullanılarak çözüme kavuşturuluyorsa bireyin de bunu benimseyerek kendi hayatında da böyle davranması kaçınılmazdır. Ailede güç kullanmak yerine açık kurallar koymak ve sınırları belirlemek en doğrusudur. Unutulmamalıdır ki şiddet şiddeti doğurur.

4. Diğerlerine göre daha az etkiye sahip olsa da önemli diğer bir etkende bireyin kişiliğidir. Aşırı hareketli, yerinde duramayan, öfkeli olan çocuklar, sakin çocuklara göre daha saldırgandır. Böyle durumlarda ailenin bireyle sürekli iletişim içinde olması yeterli gelmiyorsa, uzmanlardan yardım alması gerekir (Garip ve Şavkın, b.t. :4).

Mutlu, sevecen, çatışma ve bunalımdan uzak, yapıcı bireylerin yetişmesi, sağlıklı ve dengeli ailelerde kurulan başarılı ilişkilerle mümkündür (Yavuzer, 2002).

1.3.4. Cinsiyet Farklılığı

Hoover ve Oliver (1992) tarafından, zorbalığa uğramanın temel sebepleri ile ilgili yapılan bir araştırmada şu sonuçlar elde edilmiştir:

Öncelik Sırası	Erkekler	Kızlar
1.	Grupla uyum içerisinde olmamak	Grupla uyum içerisinde olmamak
2.	Fiziksel olarak güçsüz olmak	Çirkin olmak(yüz güzelliğinin fazla etkileyici olmaması)
3.	Huysuz bir karaktere sahip olmak	Sık sık ağlamak ve fazla duygusal olmak
4.	Arkadaşlarının olmaması, antisosyal olmak	Aşırı şişman olmak
5.	Kıyafetler	Notlarının diğer arkadaşlarından daha iyi olması (ders başarısı)

Kızlar genellikle ikinci tür zorbalık olan kasıtlı olarak sosyal dışlanmaya maruz kalırken, erkekler birinci tür zorbalığa, fiziksel şiddete, maruz kalırlar. Konuyu mağdurların yanı sıra zorbalar açısından incelediğimizde de erkeklerin sıklıkla birinci tür zorbalık uyguladıklarını, kızların ise büyük oranda arkadaşlarını dışladıkları, oyuna almadıkları ya da dalga geçtikleri görülmüştür (Pişkin, 2002: 531).

Erkeklerin hem zorbalığa maruz kalma hem de zorbalık yapma yüzdeleri kızlara oranla anlamlı derecede yüksektir (Özen, 2006).

1.3.5. Yaş Faktörü

Olweus (1995) un yaptığı araştırmalar ilkokulda zorbalığın liseye göre iki kat daha fazla olduğunu göstermiştir. Zorbalığa maruz kalma riski her okul türünün giriş yıllarında (okula başlarken, ilk yıl içerisinde) daha fazla olmaktadır. Zorbaların en aktif oldukları yıl ise buldukları okulların son sınıflarıdır. Çünkü o dönemlerde okuldaki diğer çocuklardan daha büyük yani daha güçlüdürler. Yaş ilerledikçe kız öğrencilerde zorbalık azalmış ancak erkek öğrencilerde artış görülmüştür (Aktaran: Keskin, 2010: 29).

Pişkin (2002), diğer bulguların tersine ilköğretim okullarında, ikinci kademedeki zorbalık oranının birinci kademeye göre daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Ayrıca öğrencilerin zorbalığa uğradıklarını ilköğretim birinci kademedeki en çok öğretmenlerine ikinci kademedeki ise arkadaşlarına söylediklerini; rehber öğretmene söyleme oranının ise ilköğretim ikinci kademedeki birinci kademeye göre daha yüksek olduğunu ifade etmiştir (Pişkin, 2002).

1.3.6. Sosyo- Ekonomik Durum

Artan sosyoekonomik eşitsizlikler çocuk ve adölesanların ailesel yaşam koşullarını oldukça değiştirmiştir. Küreselleşmiş veya yeniden yapılandırılmış ekonomilerde, ailelerdeki işsizlik arttıkça, var olan işlerin ücreti görece olarak azaldıkça ya da sosyal güvenlik şemsiyesi daraltılmış şekilde çalışan insanların sayısı arttıkça eve giren materyal ve sosyal iyilik durumu azalmaktadır (Keskin, 2010: 30).

Literatürdeki bazı çalışmalarda ailenin sosyoekonomik durumu ile akran zorbalığı arasında ilişki bulunmuş, bazılarında ise bulunmamıştır. Kurban olma sıklığı ile sosyoekonomik düzey arasındaki ilişki de ülkeden ülkeye değişmektedir ve incelenen ülkelerin önemli bir kısmında böyle bir ilişki saptanmamıştır. Buna karşın ilişki saptanan ülkelerin hepsinde sosyoekonomik düzey düştükçe, kurban olma sıklığında artış görülmektedir.

1.4. ZORBALIK TÜRLERİ

Akran zorbalığı; 1980’li yıllarda fiziksel zorbalık ve sözel zorbalık olarak sınıflandırılmaktaydı. Ancak günümüzde akran zorbalığının sınıflandırılmasında farklı yaklaşımlar da söz konusudur. Akran zorbalığının sınıflandırılmasına ilişkin bazı araştırmacıların görüşlerine bakılacak olursa; Akran zorbalığını;

– Macklem (2003), fiziksel zorbalık, sözel zorbalık, ilişkisel zorbalık, duygusal ve seksüel zorbalık olmak üzere beş başlık altında,

--Mynard ve Joseph (1997), fiziksel akran zorbalığı, sözel akran zorbalığı, ilişkisel zorbalık ve kişisel eşyalara saldırı olarak dört başlık altında,

— Hawker ve Boulton (2000) dolaylı, ilişkisel, fiziksel, sözel ve genel akran zorbalığı olmak üzere beş başlık altında,

— Olweus (1993), doğrudan ve dolaylı akran zorbalığı olarak iki başlık altında sınıflandırmıştır. (Aktaran: Arslan, 2008: 21),

Literatür taraması (Macklem, 2003; Mynard ve Joseph, 1997; Hawker ve Boulton, 2000) sonucuna göre, araştırmacılar tarafından günümüzde en çok kullanılan sınıflandırma türünün Olweus (1993) tarafından yapılan doğrudan ve dolaylı akran zorbalığı olduğu söylenebilir.

1.4.1. Doğrudan Zorbalık

Literatür taramasında (Olweus 1993; Salmivalli, 1999) zorbalığın fiziksel ve sözel formlarının doğrudan ya da açık saldırganlık olarak ifade edildiği bulunmuştur. Doğrudan zorbalıkta; doğrudan ve açık olarak birinin diğeri üzerindeki güç, statü ve hâkimiyetini gösterme isteği vardır. Zorbalığa maruz kalan birey zorbanın kim olduğunu bilir. Kurban ve zorba yüz yüzedir. Doğrudan zorbalık; vurmak, tekmelemek, ısırarak, çimdiklemek gibi fiziksel saldırıları, hakaret ve aşağılama gibi sözel olarak yöneltilen saldırılarla, çirkin yüz ifadeleri ve el kol hareketlerini kapsar. Öğrenciler doğrudan zorbalığa genelde sınıf içerisinde veya okul bahçesinde maruz

kalırlar. Doğrudan zorbalık uygulamalarının daha çok erkek öğrenciler arasında yaygın olduğu bildirilmektedir (Aktaran: Arslan, 2008: 22).

1.4.2.Dolaylı Zorbalık

Olweus (1993) a göre dolaylı zorbalık kişinin sosyal olarak yalnızlaştırılması, hakkında dedikodu yayılması, sosyal çevresinin manipüle edilmesi ve kasıtlı olarak gruptan dışlanması gibi davranışları içerir. Olafsen ve Viemerö (2000) e göre üçüncü kişiler yoluyla yapılan veya kurbanların saldırganı tanımlayamadıkları durumlar söz konusudur. Sözel olarak kurbanı isim takma, tehdit etme, alay etme, küçük düşürme, iğneleme, göz hapsine alma, arkadaşlıklarını güdümlenme, gruptan dışlama ve konuşmama, sessizleştirme vardır. Başka araştırmalarda (Olweus, 1993; Salmivalli ve ark. 2004) dolaylı zorbalıkta bireyin sosyal statüsüne ve benlik kavramına zarar vermenin amaçlandığı ortaya çıkmıştır. Zorbalar iftira ve dedikodu gibi sözel davranışlarla kurbanı kontrol eder ve kurbanın kendini güçsüz hissetmesine, korkmasına neden olurlar (Aktaran: Arslan, 2008: 22-23).

Son yıllarda teknolojinin gelişmesi ve yaygınlaşmasıyla birlikte zorbalık olayları kendini sanal dünyada da göstermeye başlamıştır. Bu türdeki zorbalık olayları sanal zorbalık olarak isimlendirilmektedir. Kowalski ve Limber (2007) e göre bu zorbalık türünde zorbalar kurbanlarını e-mail, kısa mesaj (SMS), sohbet odaları, sosyal ağlar, cep telefonları gibi araçlar yoluyla incitmeyi amaçlamaktadırlar. Yapılan çalışmalarda sanal zorbalığın etkilerinin öğrenciler açısından diğer zorbalık türlerinden daha yıkıcı olduğu belirtilmektedir. Bunun nedeni ise sanal dünyadaki dedikoduların, alay konularının çok hızlı bir şekilde yayılması ve kurbanların bunu kimin yaptığını (zorbaları) bilememesidir (Aktaran: Ertan, 2012: 13).

1.5. AKRAN İSTİSMARINDA KİŞİLERİN ÖZELLİKLERİ

1.5.1. Zorbanın Özellikleri

Zorbaların en belirgin ayırıcı özellikleri arkadaşlarına karşı saldırganca tutumlar içerisinde olmalarıdır (Çayırdağ, 2006: 16).

Zaman zaman sadece arkadaşlarına karşı değil, öğretmen ya da ebeveyn gibi, bir yetişkine de saldırgan davranışlar gösterdikleri görülebilmektedir. Kendilerini karşılarındakinin yerine koyma konusunda başarılı değillerdir. Başta mağdurları olmak üzere, fiziksel olarak genellikle yaşıtlarından daha gelişmişlerdir (Keskin, 2010: 19-20).

Byrne (1993) e göre zorbaların genellikle popüler ve girişken oldukları, diğer öğrencilere oranla davranışlarında daha kontrolsüz ve sosyal kurallara karşı dikkatsiz oldukları ortaya çıkmıştır. Bazı araştırmalarda (Laqerspetz, Bjorkqvist, Berts ve King 1982; Olweus, 1994) zorbaların kaygılı ve güvensiz durumlarını başkalarına zorbalık yaparak maskeledikleri bulgusuna ulaşılmıştır. Ayrıca zorbaların kurbanlarına yönelik düşük empati hissettiklerini gösteren araştırma bulguları bulunmaktadır. Yapılan birçok çalışmada, zorba/kurbanların düşük akademik performansına sahip oldukları, olumsuz bir benlik kavramı geliştirdikleri ve sosyal beceri eksiklikleri yaşadıkları ortaya çıkmıştır (Aktaran: Bektaş, 2007: 28-29).

Ayrıca empati kurmamaları, suçluluk duymayıp, hatta kurbanın hak ettiğini düşünürler. Genelde de agresif bir tutum içerisinde dirler (Polat, 2001).

1.5.2. Kurbanın Özellikleri

Akran istismarında en çok zararı gören taraf olan kurbanlar da kendi içinde sınıflandırılmaktadır. Olweus (1994) iki grupta kurbanları sınıflandırmaktadır.

Birincisi savunmakta yetersiz, algılama, güvensiz, kaygılı, hassas ve tedbirli olan pasif kurbanlar, ikincisi, hareketli kaygılı, çabuk ve savunmacı davranan kışkırtıcı kurbanlardır. Satan (2006) a göre pasif kurbanlar okulda dışlanmış kişilerdir. Pasif kurbanlar kendilerine ve çevresine güven duygusunu kaybetmiş, sosyal becerileri az olan kişilerdir. Fiziksel olarak kendini zayıf hissetmesi, kendilerini savunmakta yetersiz kalmalarına neden olur. Bu kişiler daha önce yaşadıkları istismardan dolayı duygusal travma yaşamaktadırlar (Aktaran: Kılıç, 2010: 42).

Yapılan pek çok araştırmada (Björkqvist ve diğerleri 1982; Boulton ve Smith, 1994; Boulton ve Underwood, 1992; Byrne, 1994; Hawker ve Boulton, 2000; Kumpulainen ve diğerleri 1998; Laqerspetz ve diğerleri 1982; Mynard ve Joseph, 1997; Olweus, 1994a; Rigby, 1998; Rigby ve Slee, 1993; Salmon ve diğerleri 1996; Slee, 1994; Slee, 1995; Williams, Chambers, Logan ve Robinson, 1996) kurbanların daha çok içe dönük, pasif, itaatkâr, düşük özsaygı düzeyine sahip oldukları, yalnızlık, depresyon, sosyal fobi ve sosyal kaygı, konsantrasyon eksikliği, okul fobisi ve ilköğretim ve ortaokul öğrencileri arasında okuldan kaçma gibi sorunlar yaşadıkları ve zorluklar için başkalarını suçlama eğiliminde oldukları ortaya çıkmıştır (Aktaran: Bektaş, 2007: 28).

1.5.3. Zorba- Kurbanın Özellikleri

Boulton ve Smith, (1994); Macklem, (2003) e göre akranlarına karşı zorbaca davranışlar sergileyen ve aynı zamanda başkaları tarafından da zorbaca davranışlara maruz olan çocuklar zorba-kurban olarak tanımlanmakta ve bu çocukların hem zorbalardan hem de kurbanlardan farklı özelliklere sahip oldukları belirtilmektedir. Zorba-kurban çocukların zorbalardan temel farkı bir kışkırtma sonrası zorbalık girişiminde bulunmaları ve diğerleri tarafından kolay tahrik edilmeleridir (Aktaran: Arslan, 2008: 30).

1.5.4. Seyircilerin Özellikleri

İzleyici grubun literatürde yer alan araştırmalarda en az dikkat çeken grup olduğu görölmektedir. Bu nedenle zorba, kurban, seyirci ya da izleyici etkileşimini inceleyen araştırmalara neredeyse hiç rastlanmamaktadır. Genel olarak izleyici grup, zorbalığı izleyen ve müdahale etmeyen grup olarak ifade edilebilir. Ancak zorbalık olaylarının büyük çoğunluğunda, izleyiciler genellikle “hiç bir şey yapmamaları” ile karakterize edilirler. Aslında “hiç bir şey yapmamak”, izleyicinin de kendine olan saygısını azaltma potansiyeline sahip bir durumdur. Çünkü akranlarına ve okula karşı etik ve ahlaki sorumluluklarını yitirdiklerini hissederler (Gökler, 2007: 57).

İKİNCİ BÖLÜM ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Bu bölümde; araştırmanın amacı, araştırmanın konusunu belirten problem durumu, problem cümlesi, alt problemler, araştırmanın önemi, sayıtlılar, kapsam ve sınırlılıklar üzerinde durulmuştur.

2.1. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu çalışmanın amacı; çocuk davranışları ile anne baba tutumları arasında bir ilişkinin olup olmadığını tespit etmektir.

2.2. PROBLEM CÜMLESİ

Çocuk davranışları ile anne baba tutumları arasında bir ilişki var mıdır?

2.2.1. Alt Problemler

Aile tutumları ile çocuk davranışları arasında bir ilişki olup olmadığını saptamak amacıyla aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- a) Demokratik aile tutumları ile çocuk davranışları arasında bir ilişki var mıdır?
- b) Baskıcı aile tutumları ile çocuklar davranışları arasında bir ilişki var mıdır?
- c) Otoriter aile tutumları ile çocuklar davranışları arasında bir ilişki var mıdır?
- d) İlgisiz aile tutumları ile çocuklar davranışları arasında bir ilişki var mıdır?

2.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

0–6 yaşları kapsayan okul öncesi dönem kişiliğin oluşumu ve şekillenmesi, temel bilgi, beceri ve alışkanlıkların kazanılması ve geliştirilmesinde ileri yıllara olan etkisi nedeniyle, yaşamın en kritik dönemlerinden biridir. Çocuğa erken yaşlarda sağlanacak deneyimlerle elde edilecek temel bilgi beceri ve alışkanlıklar çocuğun daha sonraki öğrenim yaşantısının yanı sıra sosyal ve duygusal yaşamını da biçimlendirecek güçtedir (Terzi,2009).

Okullardaki problem davranışların son yıllarda artış göstermesi okul öncesi dönemde sosyal ve duygusal gelişimin desteklenmesinin önemini ortaya koymuştur.1980–1999 yılları arasında yoğunluk gösteren ve sonraki yıllarda da devam eden araştırmalar sonucunda; altı yaşına kadar çocuklar sosyal yeterlilik kazanamadıklarında; sonraki yıllarda ve yetişkinlikte de bu anlamda yüksek riske sahip olabildikleri ortaya çıkmıştır. Bu araştırmalar sonucunda çocukluk yıllarında güçlendirilen sosyal yeterlilik, uzun dönemde çocuğun sosyal duygusal, bilişsel ve akademik becerilerinin gelişimi üzerinde son derece etkiye sahip olabilmektedir. Sosyal beceri eksikliğinin zarar verici etkileri hem çocukluk hem de yetişkinlik dönemi yaşamı etkilemekte; sosyal beceri eksikliğinin meydana getirdiği olumsuz sonuçlar bireyin tüm yaşamına yayılmaktadır (Özbey ve Alisinanoğlu, 2009).

Bu dönemdeki eğitim, çocuğun gelecekteki yaşamını önemli ölçüde etkiler. Sağlıklı ve istenilen davranışlara sahip çocuklar yetiştirebilmek için ilk önce onların gelişim özelliklerini ve psiko-sosyal ihtiyaçlarının neler olduğunun bilinmesi, daha sonrada bunların yerinde ve zamanında karşılanması gerekmektedir. Çocukların özelliklerini, neler hissettiklerini bilmeden yapılan bir eğitimin amacına ulaşması mümkün değildir. İhtiyaçların karşılanmaması çocuğu gergin ve huzursuz yapacağından sağlıklı kişilik gelişimini engeller. Bu çağda çocuklar henüz kendi gelişim özelliklerini, ilgi ve yeteneklerini tanımazlar ve düşüncelerini ifade etmekte zorluk çekerler. Çocuğun eğitimine destek olan öğretmen ve ebeveynlerin bilinçli davranmaları gerekmektedir(Aral ve ark. 2001).

Bu çalışmada, çocukların uyum ve davranış sorunlarının neler olduğu saptanmış, zorbalık davranışı gösteren çocuklar öğretmen görüşlerine göre tespit edilmiştir. Öğrencilerin zorbaca davranışları ile aile tutumu arasında bir ilişkinin olup olmadığını ortaya koyması açısından bu çalışma önem taşımaktadır. Böyle bir çalışmanın ileriki yıllarda istenmeyen davranışların kaynağının saptanmasında araştırmacılara yardımcı olabileceği düşünülmektedir. Zira bir ailenin çocuğa karşı tutumu çocuğun davranışlarını ve kişiliğini etkileyebilmektedir. Söz konusu çalışmanın okul öncesi eğitim alanına olumlu katkı sağlayacağı umulmaktadır.

2.4. VARSAYIMLAR

- 1- Öğretmenlerin, ölçme aracında yer alan soruları doğru bir şekilde cevaplandıkları varsayılmıştır.
- 2- 5-6 yaş grubu çocukların davranışlarını belirlemede öğretmenlerin görüşlerinin temel alınabileceği kabul edilmiştir.
- 3- Velilerin soruları tarafsız bir şekilde cevaplandıkları varsayılmıştır.
- 4- Farklı anne baba tutumlarının çocuk davranışlarına etkisi olabileceği varsayılmıştır.
- 5- Farklı anne baba tutumuna sahip çocukların farklı davranışlara sahip olabileceği varsayılmıştır.

2.5. KAPSAM VE SINIRLILIKLAR

2.5.1. Kapsam

Bu araştırma; 5-6 yaş grubu çocukların davranışları ile aile tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesini içermektedir. Çalışma Mart 2013- Temmuz 2013 tarihleri arasında Ankara ili Kazan ilçesinde gerçekleşmiştir.

2.5.2. Sınırlılıklar

1- Araştırma, Ankara ili Kazan ilçesinde bulunan okulöncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların öğretmenleri ve velileriyle yapılmıştır.

2- Araştırmaya 5–6 yaş grubunu kapsayan çocuklar, öğretmenleri ve velileri dahil edilmiştir.

3- Çocuklarda görülen davranış sorunlarının bir kısmı(isyankâr davranışlar, uyum ve sosyal kaygı) ele alınmıştır.

4- Çocukların davranış sorunları sadece öğretmen görüşleri ile sınırlıdır.

5- Normal gelişim gösteren çocuklar araştırmaya dahil edilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu bölümde araştırmanın modeli, evreni ve örnekleme, verilerin toplanması ve verilerin analizi hakkında bilgi verilmiştir.

3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Bu çalışmada nicel araştırma yönteminden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır.

3.2. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ

3.2.1. Evren

Araştırmanın çalışma evrenini 2013–2014 eğitim yılında Ankara ili Kazan ilçesinde okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 5–6 yaş grubundaki çocuklar oluşturmaktadır.

3.2.2. Örneklem

Örneklemin evreni temsil edebilecek nitelikte olması amacıyla grupların değişik sosyo ekonomik düzeydeki okullardan seçilmesine önem verilmiş ve bu amaçla basit rastlantısal (random) örnekleme yolu ile çalışmanın yapılacağı okullar belirlenmiştir.

Farklı sosyo ekonomik düzeyden okulların seçilmesinde ilçe milli eğitim müdürlüğünün konu hakkında görüşleri alınmıştır. Okullar gezilerek farklı sosyo ekonomik düzeyde olanlar seçilmiştir.

Çocuk Davranışı Değerlendirme Ölçekleri, 5–6 yaş çocukların davranışlarını değerlendirmeleri için öğretmenlere dağıtılmıştır. Bu doğrultuda öğretmenlerden değerlendirme yapacakları çocukları rastlantısal seçmeleri istenmiştir. Kazan Anaokulu, Yıldırım Beyazıt Ortaokulu, Gazi İlkokulu ve Atatürk İlkokulundaki öğretmenlere doldurmaları için 300 adet, velilere dağıtılmaları için de 300 adet anket verilmiştir. Öğretmenlere dağıtılan anketlerden 162 tanesi, velilere dağıtılan anketlerden 130 tanesi geri toplanabilmiştir. Öğretmen ve velilerin doldurdukları anketlerden soruların birçoğunu cevaplamayanların anketleri elenmiştir. Sonuçta araştırma kapsamını, Kazan Anaokulu, Yıldırım Beyazıt Ortaokulu, Gazi İlkokulu ve Atatürk İlkokulunda bulunan 110 çocuk ve velilerinden oluşan örneklem grubu oluşturmuştur. Okullarda yapılan uygulamalarla ilgili gerekli izin Kazan İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'nden alınmıştır (Ek 4).

Tablo 1' de okulların isimleri, bu okullardaki çocukların sayıları, yaşları, cinsiyetleri ve bu araştırmaya katılan çocukların velilerinin sayıları gösterilmiştir.

Tablo 1. Örneklem Grubunun Okul, Cinsiyet ve Yaşa Göre Dağılımı

Okul	Cinsiyet			Yaş		
	Kız	Erkek	Toplam	5	6	Toplam
Kazan Anaokulu	10	12	22	7	15	22
Yıldırım Beyazıt Ortaokulu	7	10	17	5	12	17
Gazi İlkokulu	7	13	20	6	14	20
Atatürk İlkokulu	30	21	51	11	40	51
TOPLAM	54	56	110	29	81	110

Tablo 1 incelendiğinde araştırmaya katılan çocukların, %50.9' u erkek, %49.1' i kızdır. Çocukların yaşlarına göre dağılımlarına bakıldığında ise grubun %26.3'u 5 yaşında, kalan %73.6'si ise 6 yaşındadır.

3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI VE VERİLERİN TOPLANMASI

Çalışmada Şehirli (2007) tarafından hazırlanan “Çocuk Davranışlarını Değerlendirme Ölçeği” ve çocukların kişisel bilgilerini içeren “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Ayrıca aile tutumlarını belirlemek için Günalp (2006) tarafından hazırlanan “Ana Baba Tutumlarını Belirleme Anketi” kullanılmıştır.

Araştırmacı tarafından hazırlanan “Çocuk Davranışlarını Değerlendirme Ölçeği” nin maddeler yazımında dikkate alınan alt başlıklar şunlardır: Saldırganlık, kaygı, korku, dikkat problemleri, aşırı hareketlilik, utangaçlık, kıskançlık, inatçılık, öfke, güven, iletişim, sosyal uyum, duygusal kontrol ve isyankâr davranışlar.

Çocuk Davranışlarını Değerlendirme Ölçeği, 3 faktörden (isyankâr davranışlar, uyum ve sosyal kaygı) ve 73 maddeden oluşmuş beşli likert tipi bir ölçektir. Şehirli tarafından ölçeğin öğretmenlere uygulanması ile geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılmıştır. Ölçeğin Cronbach alpha iç tutarlık kat sayısı toplamda .95 ve iki yarı test korelasyonu toplamda .82 olarak ortaya çıkmıştır. Çocuk Davranışlarını Değerlendirme Ölçeğindeki maddelerin madde-toplam korelasyonlarının .001 düzeyinde anlamlı olduğu bulunmuştur.

Çocuk Davranışlarını Değerlendirme Ölçeği’ nin puanlanması yanıtlanan maddelerin toplanmasını gerektirmektedir. Ölçeğin yanıtlanması beşli dereceli yanıt seçeneklerinde yapılmaktadır. Seçenekler “Her Zaman Katılıyorum”, “Sıklıkla Katılıyorum”, “Bazen Katılıyorum”, “Nadiren Katılıyorum” ve “Hiçbir Zaman Katılmıyorum” şeklinde düzenlenmiştir. Puanlamada “Hiçbir Zaman” 1, “Nadiren” 2, “Bazen” 3, “Sıklıkla” 4, “Her Zaman” 5 olarak puanlanmaktadır. Ölçekte 21 madde olumlu anlam taşıdığından tersine çevrilerek puanlanmaktadır. Çocuk Davranışlarını Değerlendirme Ölçeği’ nden alınabilecek en yüksek puan 365, en düşük puan 73’ dür. Alınan puanın yüksek olması genel olarak çocuğun istenmeyen davranışlarının fazla olduğu biçiminde değerlendirilmektedir.

Çocuk Davranışlarını Değerlendirme Ölçeği 110 çocuğa öğretmenleri aracılığıyla uygulanmıştır. Bunun için araştırmacı, öğretmenleri tek tek ziyaret etmiş ve uygulama hakkında bilgi vermiştir. Öğretmenler, ölçekte yer alan maddelerde tanımlanan davranışları çocukların gösterme sıklıklarını beşli derecelendirme ölçeği üzerinde işaretlemişlerdir. Cevaplamada seçenekler ve her bir seçeneğe verilen puanlar şöyledir: “Hiçbir Zaman”(1), “Nadiren”(2), “Bazen”(3), “Sıklıkla”(4), “Her Zaman”(5). “Her zaman katılıyorum ” tepkisi cevaplayıcının aşırı olumlu tutum içinde olduğunu ve maddeden en yüksek madde puan ı alacağını, “Hiçbir zaman katılmıyorum” tepkisi ise cevaplayıcının aşırı olumsuz tutum içinde olduğunu ve en düşük madde puanını alacağını gösterir. Ölçekten alınacak yüksek puan, istenmeyen davranışın sıklığını göstermektedir.

Ölçekte yer alan 12, 13, 19, 21, 33, 39, 40, 43, 44, 45, 48, 49, 55, 58, 59, 61, 63, 66, 67, 69, 70 numaralı maddeler için cevapların puanlanmasında tersine, 5'ten 1'e doğru, bir yol izlenmektedir.

Ailelerin tutumlarını belirlemek için Çocuk Davranışlarını Değerlendirme Ölçeği uygulanan her çocuğun velisine “Ana Baba Tutumlarını Belirleme Anketi” uygulanmıştır. “Ana Baba Tutumlarını Belirleme Anketi” her bir aile tutumuna eşit 15'er madde olarak belirlenmiş, toplamda 60 maddeden oluşmuştur. Veliler cevaplarını üçlü derecelendirme ölçeği üzerine işaretlemişlerdir. Cevaplamada seçenekler ve her bir seçeneğe verilen puanlar şöyledir: “Katılıyorum” (3), “Kısmen Katılıyorum” (2), “Katılmıyorum” (1).

Ölçek içerisine dört farklı aile tutumunu belirlemeye yönelik sorular karışık şekilde dağıtılmıştır. Anketin alt başlıkları olarak belirlenen bu ana-baba tutumları şunlardır:

- 1.Baskıcı-Otoriter Ana-Baba Tutumu
- 2.Koruyucu Ana-Baba Tutumu
- 3.İlgisiz-Kaygısız Ana-Baba Tutumu
- 4.Demokratik Ana-Baba Tutumu

Hazırlanan anketin iç tutarlılığını incelemek için Cronbach alpha iç tutarlık kat sayısı hesaplanmıştır. Anketin madde sayısı 60'dır. Ölçek puan varyansı 148, madde toplam puan varyansı 38 olarak hesaplanmıştır. Anketin Cronbach alpha iç tutarlık kat sayısı 0.75 bulunmuştur.

Diğer bir güvenilirlik ölçme yöntemi olan test yarılama yöntemi sonucunda elde edilen güvenilirlik katsayısı 0.81'dir.

3.4. VERİLERİN ANALİZİ

Bu çalışmada SPSS programı kullanılarak korelasyon tekniği uygulanmıştır. Korelasyon analizi, aralık ve rasyo seviyesinde ölçülmüş iki değişken arasındaki ilişkinin veya bağımlılığın şiddetini belirlemeye yönelik bir analiz tekniğidir. Bu testin güvenilir sonuçlar verebilmesi için, verinin metrik özellikler taşıması gerekmektedir. Korelasyon analizinde ölçülmeye çalışılan ilişki, değişkenler arasındaki ilişkinin doğrusal (lineer) olan kısmı ile ilgilidir (Altunışık, 2012).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde 5-6 yas çocuklarının davranış sorunlarının Çocuk Davranışlarını Değerlendirme Ölçeği'ne göre elde edilen ölçek puanlarının aile tutumlarına göre incelenmesine ilişkin elde edilen bulgular ve yorumlara yer verilmiştir.

4.1.ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN DEMOGRAFİK BİLGİLER

4.1.1.Öğrencilere İlişkin Demografik Bilgiler

Tablo 2'de araştırmaya katılan öğrencilerin okullara göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 2: Araştırma Kapsamına Alınan Öğrencilerin Okullara Göre Dağılımı

Okul Adı	Frekans (f)	Yüzde (%)
Kazan Anaokulu	22	20
Yıldırım Beyazıt Ortaokulu	17	15,4
Gazi İlkokulu	20	18,2
Atatürk İlkokulu	51	46,4
Toplam	110	100

Tablo 2'e bakıldığında araştırmaya katılan öğrencilerin % 20'si Kazan Anaokulunda, %15,4'ü Yıldırım Beyazıt Ortaokulu'nda, % 18,2'si Gazi İlkokulu'nda, %46,4'ü Atatürk İlkokulu'nda okumaktadır. Tablodan anlaşıldığı gibi en yüksek katılım Atatürk İlkokulundan olmuştur.

Tablo 3’de araştırmaya katılan öğrencilerin yaş dağılımı verilmiştir.

Tablo 3: Araştırma Kapsamına Alınan Öğrencilerin Yaş Dağılımı

YAş	Frekans (f)	Yüzde (%)
5	29	26,4
6	81	73,6
TOPLAM	110	100

Tablo 3 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin %26,4’ü beş yaşında, % 73,6’si altı yaşındadır. Araştırmaya daha çok altı yaşındaki öğrenciler katılmıştır.

Tablo 4’de araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyet dağılımı verilmiştir.

Tablo 4: Araştırma Kapsamına Alınan Öğrencilerin Cinsiyet Dağılımı

CİNSİYET	Frekans (f)	Yüzde (%)
KIZ	54	49,1
ERKEK	56	50,9
TOPLAM	110	100

Tablo 4 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin % 49,1’i kız, %50,9’ü erkektir.

4.1.2. Ailelere İlişkin Demografik Bilgiler

Tablo 5’de araştırmaya katılan öğrencilerin birlikte yaşadığı kişilerin dağılımı verilmiştir.

Tablo 5: Araştırma Kapsamına Alınan Öğrencilerin Birlikte Yaşadığı Kişilere Göre Dağılımı

Birlikte Yaşadığı Kişiler	Frekans (f)	Yüzde (%)
Anne Baba	102	92,7
Diğer	8	7,3
TOPLAM	110	100

Tablo 5 incelendiğinde araştırmaya katılanların büyük çoğunluğunun aileleriyle birlikte yaşadığı bulunmuştur.

Tablo 6’da araştırmaya katılan öğrencilerin ailelerindeki çocuk sayısı dağılımı verilmiştir.

Tablo 6: Araştırma Kapsamına Alınan Öğrencilerin Ailelerindeki Çocuk Sayısına Göre Dağılımı

ÇOCUK SAYISI	Frekans (f)	Yüzde (%)
Bir	33	30,0
İki	61	55,5
Üç ve Üzeri	16	14,5
TOPLAM	110	100

Tablo 6 incelendiğinde araştırmaya katılan ailelerin yarısından çoğunun iki tane çocuğu olduğu ortaya çıkmaktadır.

Tablo 7’de araştırmaya katılan öğrencilerin anne mesleğinin dağılımı verilmiştir.

Tablo 7: Araştırma Kapsamına Alınan Öğrencilerin Anne Mesleğine Göre Dağılımı

ANNE MESLEĞİ	Frekans (f)	Yüzde (%)
Ev Hanımı	92	83,6
İşçi	5	4,5
Öğretmen	2	1,8
Diğer	11	10
TOPLAM	110	100

Tablo 7 incelendiğinde araştırmaya katılan annelerin yarısından çoğunun ev hanımı olduğu ortaya çıkmaktadır.

Tablo 8’de araştırmaya katılan öğrencilerin baba mesleğinin dağılımı verilmiştir.

Tablo 8: Araştırma Kapsamına Alınan Öğrencilerin Baba Mesleğine Göre Dağılımı

BABA MESLEĞİ	Frekans (f)	Yüzde (%)
İşçi	39	35,5
Memur	4	3,6
Öğretmen	8	7,3
Esnaf	9	8,2
Diğer	50	45,5
TOPLAM	110	100

Tablo 8 incelendiğinde araştırmaya katılan babaların çoğunluğunun işçi olduğu ortaya çıkmaktadır.

Tablo 9’da araştırmaya katılan öğrencilerin anne eğitim durumu dağılımları verilmiştir.

Tablo 9: Araştırma Kapsamına Alınan Öğrencilerin Anne Eğitim Durumuna Göre Dağılımları

ANNE EĞİTİM DURUMU	Frekans (f)	Yüzde (%)
Okur Yazar Değil	4	3,6
İlkokulu	51	46,4
Ortaokul	19	17,3
Lise	27	24,5
Üniversite	5	4,5
Yüksek Lisans ve Doktora	4	3,6
TOPLAM	110	100

Tablo 9 incelendiğinde araştırmaya katılan annelerin çoğunun ilkokul mezunu olduğu ortaya çıkmaktadır.

Tablo 10’da araştırmaya katılan öğrencilerin baba eğitim durumu dağılımları verilmiştir.

Tablo 10: Araştırma Kapsamına Alınan Öğrencilerin Baba Eğitim Durumuna Göre Dağılımları

BABA EĞİTİM DURUMU	Frekans (f)	Yüzde (%)
İlkokulu	25	22,7
Ortaokul	34	30,9
Lise	37	33,6
Üniversite	10	9,1
Yüksek Lisans ve Doktora	4	3,6
TOPLAM	110	100

Tablo 10 incelendiğinde araştırmaya katılan babaların çoğunun lise mezunu olduğu ortaya çıkmaktadır.

4.2. ÖLÇEK PUANLARININ AİLE TUTUMLARI DEĞİŞKENİNE GÖRE KARŞILAŞTIRILMASI

Bu bölümde aile tutumları ile çocuk davranışları arasında bir ilişki olup olmadığını saptamak amacıyla sorulan sorulara cevap aranmıştır.

Bu yüzden ölçek puanları ile (aile tutumunun çocuk davranışına etkisini belirlemek amacıyla) aile tutumları değişkenleri karşılaştırılmıştır.

4.2.1. Demokratik Aile Tutumu İle Çocukların Davranışları Arasında Bir İlişki Var mıdır?

Aşağıdaki tabloda demokratik aile tutumu ile çocuk davranışları arasındaki ilişki gösterilmiştir.

Tablo 11: Demokratik Aile Tutumu ile Çocuk Davranışı Arasındaki İlişki

N	Pearson Correlation	Sig. (2-tailed)
110	-,051	,594

110 kişinin katıldığı bu çalışmada demokratik aile tutumu ile zorbalık davranışı arasında ters yönde bir ilişki vardır. Fakat istatistikî önem taşıyacak boyutta değildir.

($r = -,051$; $p < .05$)

Ogelman ve arkadaşlarının yapmış oldukları araştırmada; annelerin yetkeci tutumları ile çocuklarının sosyal becerileri ve okula uyumları arasında olumlu yönde anlamlı düzeyde ilişki bulunmuştur ($p < .001$). Annelerin yetkeci tutumları arttıkça, çocukların sosyal becerileri gerçekleştirme ve okula uyum düzeyleri de artmakta; yetkeci tutum azaldıkça sosyal becerileri gerçekleştirme ve okula uyum düzeylerinde azalma görülmektedir (Ogelman ve arkadaşları, 2013).

Derman ve Başal'ın yapmış oldukları araştırmada; demokratik tutum ile içe kapanıklık, parmak emme ve fobiler arasında pozitif ve düşük düzeyde bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca içe kapanık, hiperaktif, iştahsız, kıskançlık gösteren, aşırı inatçılık yapan, vurma davranışı gösteren ve tırnak yiyen çocukların ailelerinin orta düzeyde koruyucu ve demokratik tutuma sahip oldukları görülmektedir (Derman ve Başal, 2013).

Chen, Wang, Chen ve Liu (2002) tarafından yapılan araştırmada, ebeveyn tutumlarından destekleyici, sıcak, sevgi dolu tavırların saldırganlıkla ters yönde ilişkili olduğu bulunmuştur (Aktaran: Gülay, 2008: 93).

Bektaş (2007)'nin yaptığı "İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinde Okul Zorbalığının Yordanması" adlı çalışmada algılanan baba tutumu (demokratik) değişkeni ile kurban düzeyleri arasında negatif yönde ve anlamlı bir ilişki saptanmıştır (Bektaş, 2007).

Decovic ve Janessens (1992) ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumları ile 6-11 yaş arasındaki çocuklarının sosyal konumları arasındaki ilişkiye baktıkları çalışmalarında, popüler çocukların anne babalarının yetkeci tutuma sahip oldukları belirtilmiştir (Aktaran: Gülay, 2008: 94).

4.2.2. Baskıcı Aile Tutumu İle Çocukların Davranışları Arasında Bir İlişki Var mıdır?

Aşağıdaki tabloda baskıcı aile tutumu ile çocuk davranışları arasındaki ilişki gösterilmiştir.

Tablo 12: Baskıcı Aile Tutumu ile Çocuk Davranışı Arasındaki İlişki

N	Pearson Correlation	Sig. (2-tailed)
110	,177	,064

110 kişinin katıldığı bu çalışmada baskıcı aile tutumu ile zorbalık davranışı arasında bir ilişki bulunamamıştır. ($r = ,177$; $p < .05$)

Ogelman ve arkadaşlarının yapmış oldukları araştırmada; annelerin otoriter tutumları ile çocuklarının sosyal becerileri ve okula uyumları arasında olumsuz yönde anlamlı düzeyde ilişki bulunmuştur. Annelerin otoriter tutumları arttıkça, çocukların sosyal becerileri gerçekleştirme ve okula uyum düzeyleri azalmakta; otoriter tutum azaldıkça sosyal becerileri gerçekleştirme ve okula uyum düzeyleri artmaktadır (Ogelman ve arkadaşları, 2013).

Derman ve Başal'ın yapmış oldukları araştırmada; sıkı disiplinli tutum ile hayvan korkusu, tükürme ve yalan arasında pozitif ve düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Ayrıca, sıkı disiplin altında, çocukların çeşitli korkular geliştirdikleri, anne-babalarından istemedikleri tepkileri görmemek için yalan söyleme davranışına başvurdukları ve gergin durumlarda tükürme gibi istenmeyen davranışlara yöneldikleri anlaşılmaktadır (Derman ve Başal, 2013).

Chen, Wang, Chen ve Liu (2002) tarafından yapılan araştırmada, ebeveyn tutumlarından kontrole dayalı tutumların saldırganlıkla olumlu yönde ilişkisi bulunmuştur (Aktaran: Gülay, 2008: 93).

Sarıtaş'ın yapmış olduğu araştırmada zorba davranış ile otoriter- baskıcı aile tutumu arasında istatistiksel olarak anlamlı derecede pozitif bir ilişki saptanmıştır. Araştırma sonucu, zorba davranış gösteren çocukların, aile içindeki otoriter ve baskıcı tutumdan etkilenebildikleri ortaya çıkmıştır (Sarıtaş, 2006).

Decovic ve Janessens (1992) 'ın yapmış oldukları araştırmada, reddedilen çocukların anne babalarının otoriter tutuma sahip oldukları görülmüştür (Aktaran: Gülay, 2008: 94).

Bektaş (2007)'nin yaptığı “İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinde Okul Zorbalığının Yordanması” adlı çalışmada algılanan baba tutumu (otoriter) değişkeni ile kurban düzeyleri arasında negatif yönde ve anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmuştur (Bektaş, 2007).

Satan (2011) yaptığı çalışmada, zorbaların disiplin aracı olarak fiziksel güç kullanan otoriter aile yapısı içerisinde bulduklarını ileri sürmektedir (Satan, 2011).

4.2.3. Koruyucu Aile Tutumu İle Çocukların Davranışları Arasında Bir İlişki Var mıdır?

Aşağıdaki tabloda koruyucu aile tutumu ile çocuk davranışları arasındaki ilişki gösterilmiştir.

Tablo 13: Koruyucu Aile Tutumu ile Çocuk Davranışı Arasındaki İlişki

N	Pearson Correlation	Sig. (2-tailed)
110	,073	,448

110 kişinin katıldığı bu çalışmada koruyucu aile tutumu ile zorbalık davranışı arasında bir ilişki bulunamamıştır. ($r = ,073$; $p < .05$)

Derman ve Başal'ın yapmış oldukları çalışmada; aşırı koruyucu anne-baba tutumu ile aşırı inatçılık arasında negatif ve düşük düzeyde, hayvan korkusu ile pozitif ve düşük düzeyde bir ilişki bulunmuştur (Derman ve Başal, 2013).

Selçuk ve Güner (2000), aşırı koruyucu anne baba tutumlarının çocukta zorbalarla başa çıkmak için gerekli olan becerilerin gelişmesini engellediğini söyler (Selçuk ve Güner, 2000).

Satan (2011) , anne-baba ile kurban arasındaki ilişkilere bakıldığında anne ve babanın çocuğun bağımsızlık gelişimini engellediği davranışlar içerisinde olması çocukların kurban olma olasılıklarını arttırdığını ileri sürmektedir. Özellikle anneye özgü aşırı koruyuculuk ve anne-çocuk yakınlığı, erkekler arasında, kurban olmakla pozitif anlamda ilişkili olduğu görülmüştür (Satan, 2011).

4.2.4. İlgisiz Aile Tutumu İle Çocukların Davranışları Arasında Bir İlişki Var mıdır?

Aşağıdaki tabloda ilgisiz aile tutumu ile çocuk davranışları arasındaki ilişki gösterilmiştir.

Tablo 14: İlgisiz Aile Tutumu ile Çocuk Davranışı Arasındaki İlişki

N	Pearson Correlation	Sig. (2-tailed)
110	,161	,092

110 kişinin katıldığı bu çalışmada ilgisiz aile tutumu ile zorbalık davranışı arasında bir ilişki bulunamamıştır. ($r = ,177$; $p < .05$)

Ogelman ve arkadaşlarının yapmış oldukları araştırmada; annelerin izin verici tutumları ile çocuklarının sosyal becerileri ve okula uyumları arasında olumsuz yönde anlamlı düzeyde ilişki bulunmuştur. Annelerin izin verici tutumları arttıkça, çocukların sosyal becerileri gerçekleştirme ve okula uyum düzeyleri azalmakta; otoriter tutum azaldıkça sosyal becerileri gerçekleştirme ve okula uyum düzeylerinde artış söz konusu olmaktadır (Ogelman ve arkadaşları, 2013).

Gülây'ın yapmış olduğu araştırmada, beş- altı yaşındaki erkeklerin kızlardan daha saldırgan olduklarını ortaya koyan sonuçlar elde edilmiştir. Anne tutumları açısından, demokratik tutuma sahip annelerin çocuklarının saldırganlık ortalama puanları, otoriter tutuma sahip annelerin çocuklarının saldırganlık ortalama

puanlarından daha düşük bulunmuştur. Otoriter annelerin çocuklarının saldırganlık puan ortalamalarının, demokratik tutuma göre daha yüksek olmakla birlikte iki grup arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Bu bulgu, saldırganlık üzerinde anne tutumunun önemli bir etken olmadığını ifade etmektedir (Gülay, 2008).

Sarıtaş (2006)'nın yaptığı "İlköğretim 7. ve 8. Sınıf Öğrencilerinde Gözlenen Zorba Davranışların Aile Sorunlarına Göre İncelenmesi" adlı araştırmada zorba davranış ile aile içindeki ilişkilerde duyarsızlık ve tutarsızlıktan etkilenme arasında istatistiksel olarak anlamlı derecede pozitif korelasyon bulunmuştur (Sarıtaş, 2006).

BEŞİNCİ BÖLÜM TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırma, anne baba tutumlarının okul öncesi eğitim çağındaki beş- altı yaş grubu çocukların davranışlarına etkisini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmada veriler okul öncesi kurumlarına devam eden beş – altı yaş grubu çocuklardan elde edilmiştir.

Araştırmanın çalışma evrenini Ankara ili Kazan ilçesinde 2013-2014 eğitim öğretim yılında okul öncesi eğitimi kurumlarına devam eden 5–6 yaş grubundaki çocuklar ve aileleri oluşturmaktadır.

Örneklemin evreni temsil edebilecek nitelikte olması amacıyla grupların değişik sosyo ekonomik düzeydeki okullardan seçilmesine önem verilmiş ve bu amaçla gelişmiş güzel örnekleme yolu ile çalışmanın yapılacağı okullar belirlenmiştir. Ankara ili, Kazan ilçesinde bulunan Kazan Anaokulu, Yıldırım Beyazıt Ortaokulu, Gazi İlkokulu ve Atatürk İlkokulunda bulunan 110 çocuk ve aileleri örneklemini oluşturmaktadır.

Çalışmada “Çocuk Davranışlarını Değerlendirme Ölçeği” ve çocukların kişisel bilgilerini içeren “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Şehirli tarafından 2007 yılında geliştirilen “Çocuk Davranışlarını Değerlendirme Ölçeği”, 73 maddeden oluşan beşli likert tipi bir ölçektir.

5.1. ÖLÇEK PUANLARININ AİLE TUTUMLARI DEĞİŞKENİNE GÖRE KARŞILAŞTIRILMASI

5.1.1. Demokratik Aile Tutumu ile Çocuk Davranışı Arasındaki İlişki

Bu çalışmada demokratik aile tutumu ile çocuk davranışı arasında ters yönde bir ilişki vardır. Fakat istatistikî önem taşıyacak boyutta değildir.

Ogelman ve arkadaşlarının yapmış oldukları araştırmada; annelerin yetkeci tutumları ile çocuklarının sosyal becerileri ve okula uyumları arasında olumlu yönde anlamlı düzeyde ilişki bulunmuştur. Annelerin yetkeci tutumları arttıkça, çocukların sosyal becerileri gerçekleştirme ve okula uyum düzeyleri de artmakta; yetkeci tutum azaldıkça sosyal becerileri gerçekleştirme ve okula uyum düzeylerinde azalma görülmektedir (Ogelman ve arkadaşları, 2013).

Gülay'ın yapmış olduğu araştırmada, demokratik tutuma sahip annelerin çocuklarının saldırganlık ortalama puanları, otoriter tutuma sahip annelerin çocuklarının saldırganlık ortalama puanlarından daha düşük bulunmuştur. Otoriter annelerin çocuklarının saldırganlık puan ortalamalarının, demokratik tutuma göre daha yüksek olmakla birlikte iki grup arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Bu bulgu, saldırganlık üzerinde anne tutumunun önemli bir etken olmadığını ifade etmektedir (Gülay, 2008).

Bektaş (2007)'nin yaptığı "İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinde Okul Zorbalığının Yordanması" adlı çalışmada algılanan baba tutumu (demokratik) değişkeni ile kurban düzeyleri arasında negatif yönde ve anlamlı bir ilişki saptanmıştır (Bektaş, 2007).

Yıldız ve Erci'nin "Anne baba tutumları ile adölesan saldırganlığı arasındaki ilişkinin incelenmesi" adlı araştırmasında demokratik tutum ile saldırganlık arasında negatif yönde zayıf bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır (Yıldız ve Erci, 2011).

Bostan'ın 1993 yılında yaptığı çalışmada ana-babanın demokratik tutumlarının 14-16 yaş grubu ergenlerin kişisel, sosyal ve genel uyum düzeyini olumlu yönde etkilediği saptanmıştır (Aktaran Derman ve Başal, 2013,135).

Öztürk (1990) araştırmasında "demokratik" ve "otoriter" olarak algılanan ana baba tutumlarının öğrencilerin bağımsızlık, duygularını anlama, yakınlık, başatlık, kendini suçlama ve saldırganlık düzeylerine etkisini incelemiştir. Araştırmanın örneklemini 1987-1988 ders yılında Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi son sınıf öğrencileri oluşturmuştur. Öğrenciler açısından demokratik algılanan ailelerin çocuklarının, bağımsızlık, duygularını anlama, yakınlık, başatlık düzeyleri daha yüksek buna karşın kendini suçlama ve saldırganlık düzeyleri daha düşük çıkmıştır. Demokratik tutum ile saldırganlık düzeyi arasında negatif bir ilişki bulunmuştur (Aktaran: Seven, 2007:97-98).

Kızıltan'ın 1984'de anne-baba tutumlarının çocukların uyum düzeylerine etkisi üzerine yaptığı araştırmanın sonuçlarına göre, demokratik ana-babaya sahip olan üniversite öğrencilerinin uyum düzeylerinin; koruyucu, ilgisiz ve otoriter ana-babaya sahip olanların uyum düzeylerinden daha yüksek olduğu belirlenmiştir (Aktaran Derman ve Başal, 2013,135).

Chen, Wang, Chen ve Liu (2002) tarafından yapılan çalışmada, ebeveyn tutumlarından destekleyici, sıcak, sevgi dolu tavırların saldırganlıkla ters yönde ilişkili olduğu bulunmuştur (Aktaran: Gülay, 2008: 93).

Decovic ve Janessens (1992) ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumları ile 6-11 yaş arasındaki çocuklarının sosyal konumları arasındaki ilişkiye baktıkları çalışmalarında, popüler çocukların anne babalarının yetkeci tutuma sahip oldukları belirtilmiştir (Aktaran: Gülay, 2008: 94).

Derman ve Bařal'ın yapmış oldukları araştırmada; demokratik tutum ile ie kapanıklık, parmak emme ve fobiler arasında pozitif ve dūřuk dūzeyde bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca içe kapanık, hiperaktif, iştahsız, kıskançlık gōsteren, aşırı inatçılık yapan, vurma davranışı gōsteren ve tırnak yiyen çocukların ailelerinin orta dūzeyde koruyucu ve demokratik tutuma sahip oldukları gōr÷lmektedir (Derman ve Bařal, 2013).

Yetkeci tutum ile ocuk evde kurallara uyma, diğer kişilere karşı duyarlı, empatik olma, yardım etme, işbirliği yapma gibi durumlarla ilgili olumlu örneklerle karşılaşacaktır. Bōylece kendisi de sosyal beceriler açısından olumlu deneyimler kazanacaktır. Anne babasının olumlu sosyal davranışlarıyla karşılaşan çocuklar, bu davranışları kendi sosyal çevrelerinde sergileyebilmektedirler.

Demokratik bir ailede yaşayan ocuk, evde doğru modelleri kendine örnek alacağı için zorbaca davranışları daha az sergileyecektir diyebiliriz.

5.1.2. Baskıcı Aile Tutumu ile Çocuk Davranışı Arasındaki İlişki

Çalışma sonucunda baskıcı aile tutumu ile çocuk davranışı arasında bir ilişki bulunamamıştır.

Fakat Ogelman ve arkadaşlarının yapmış oldukları araştırmada; annelerin otoriter tutumları ile çocuklarının sosyal becerileri ve okula uyumları arasında olumsuz yönde anlamlı düzeyde ilişki bulunmuştur. Annelerin otoriter tutumları arttıkça, çocukların sosyal becerileri gerçekleştirme ve okula uyum düzeyleri azalmakta; otoriter tutum azaldıkça sosyal becerileri gerçekleştirme ve okula uyum düzeyleri artmaktadır (Ogelman ve arkadaşları, 2013).

Derman ve Başal'ın yapmış oldukları araştırmada; sıkı disiplinli tutum ile hayvan korkusu, tükürme ve yalan arasında pozitif ve düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Ayrıca, sıkı disiplin altında, çocukların çeşitli korkular geliştirdikleri, anne-babalarından istemedikleri tepkileri görmemek için yalan söyleme davranışına başvurdukları ve gergin durumlarda tükürme gibi istenmeyen davranışlara yöneldikleri anlaşılmaktadır (Derman ve Başal, 2013).

Sarıtaş'ın yapmış olduğu araştırmada zorba davranış ile otoriter- baskıcı aile tutumu arasında istatistiksel olarak anlamlı derecede pozitif bir ilişki saptanmıştır. Araştırma sonucu, zorba davranış gösteren çocukların, aile içindeki otoriter ve baskıcı tutumdan etkilenebildikleri ortaya çıkmıştır (Sarıtaş, 2006).

Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu'nun (1998) yapmış olduğu araştırmada da, anne-babaları tarafından dövüldüğünü söyleyen çocukların şiddet davranışı gösterme düzeylerinin diğer gruptakilere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır (Başbakanlık,1998).

Ayan'ın (2007) araştırmasında da annelerin olumsuz tutum ve davranışlarının, çocukların saldırgan olma olasılığını arttırdığını saptamıştır (Ayan, 2007).

Satan (2011) yaptığı araştırmada, zorbaların disiplin aracı olarak fiziksel güç kullanan otoriter aile yapısı içerisinde bulduklarını ileri sürmektedir (Satan, 2011).

Bektaş (2007)'nin yaptığı “İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinde Okul Zorbalığının Yordanması” adlı çalışmada algılanan baba tutumu (otoriter) değişkeni ile kurban düzeyleri arasında negatif yönde ve anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmuştur (Bektaş, 2007).

Yıldız ve Erci'nin yapmış oldukları araştırma sonucunda otoriter tutum ile adölesanların saldırganlık puanları arasında pozitif yönde zayıf ilişki olduğu saptanmıştır (Yıldız ve Erci, 2011).

Hatunoğlu Erzurumda 328 lise son sınıf öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmasında otoriter anne baba tutumları ile deneklerin saldırgan davranışları arasında ilişki bulmuştur (Hatunoğlu, 1996).

Chen, Wang, Chen ve Liu (2002) tarafından yapılan araştırmada, ebeveyn tutumlarından kontrole dayalı tutumların saldırganlıkla olumlu yönde ilişkisi bulunmuştur (Aktaran: Gülay, 2008: 93).

Decovic ve Janessens (1992) 'ın yapmış oldukları araştırmada, reddedilen çocukların anne babalarının otoriter tutuma sahip oldukları görülmüştür (Aktaran: Gülay, 2008: 94).

Bostan'ın 1993 yılında yaptığı araştırmada otoriter ana baba tutumların ergenlerin uyum düzeyini olumsuz yönde etkiledikleri saptanmıştır (Aktaran Derman ve Başal, 2013,135).

Genel olarak anneler, otoriter tutum doğrultusunda çocuklarına sert davrandıklarında, ceza verdiklerinde, onların duygularına, isteklerine karşı yeterli düzeyde duyarlı olmadıklarında, çocuklarına sosyal beceriler açısından olumsuz model olabilmektedirler. Cezaya, sertliğe, katı kurallara dayalı otoriter tutum,

çocukların okuldaki uyumlarını da olumsuz yönde etkilemektedir. Evdeki katı kurallar ve sert disiplin, çocukların okuldaki kurallara uyum sağlamasını güçleştirebilir. Bazı araştırmalarda anne-babaların, duygularını uygun olmayan şekillerde göstermelerinin, çocuklarının öfke, kırgınlık gibi durumlarda akranlarına sert tepkiler gösterebildikleri belirtilmektedir (Ogelman ve arkadaşları, 2013).

Bu çerçevede çocuklarına karşı sert/katı davranan, reddedici ve ihmal edici tutumlar sergileyen ebeveynlerin çocuklarının, agresif ve şiddet davranışlarına yönelme olasılıklarının yüksek olduğunu söylemek mümkündür.

5.1.3. Koruyucu Aile Tutumu ile Çocuk Davranışı Arasındaki İlişki

Araştırma sonucunda koruyucu aile tutumu ile çocuk davranışı arasında bir ilişki bulunamamıştır.

Derman ve Başal'ın yapmış oldukları araştırmada; aşırı koruyucu anne-baba tutumu ile aşırı inatçılık arasında negatif ve düşük düzeyde, hayvan korkusu ile pozitif ve düşük düzeyde bir ilişki bulunmuştur (Derman ve Başal, 2013).

Selçuk ve Güner (2000), aşırı koruyucu anne baba tutumlarının çocukta zorbalarla başa çıkmak için gerekli olan becerilerin gelişmesini engellediğini söyler (Selçuk ve Güner, 2000).

Avcı'nın liseli öğrencilerle yapmış olduğu çalışmada annesinin kendisine karşı genel tutumunun "koruyucu" olduğunu belirten öğrenciler saldırganlık ölçeğinden düşük puan almışlardır (Avcı,2010)

Satan (2011) , anne-baba ile kurban arasındaki ilişkilere bakıldığında anne ve babanın çocuğun bağımsızlık gelişimini engellediği davranışlar içerisinde olması çocukların kurban olma olasılıklarını arttırdığını ileri sürmektedir. Özellikle anneye özgü aşırı koruyuculuk ve anne-çocuk yakınlığı, erkekler arasında, kurban olmakla pozitif anlamda ilişkili olduğu görülmüştür (Satan, 2011).

Aşırı koruyucu ailelerin çocukları, kendilerini zorbalara karşı koruyacak becerilerin gelişmesi engellendiği için kurban oldukları sonucu çıkarılabilir.

5.1.4. İlgisiz Aile Tutumu ile Çocuk Davranışı Arasındaki İlişki

Bu çalışmada ilgisiz aile tutumu ile çocuk davranışı arasında bir ilişki bulunamamıştır.

Ogelman ve arkadaşlarının yapmış oldukları araştırmada; annelerin izin verici tutumları ile çocuklarının sosyal becerileri ve okula uyumları arasında olumsuz yönde anlamlı düzeyde ilişki bulunmuştur. Annelerin izin verici tutumları arttıkça, çocukların sosyal becerileri gerçekleştirme ve okula uyum düzeyleri azalmakta; ilgisiz tutum azaldıkça sosyal becerileri gerçekleştirme ve okula uyum düzeylerinde artış söz konusu olmaktadır (Ogelman ve arkadaşları, 2013).

Yıldız ve Erci'nin yapmış oldukları araştırma sonucunda ilgisiz tutum ile adölesanların saldırganlık puanları arasında pozitif yönde zayıf ilişki olduğu saptanmıştır (Yıldız ve Erci, 2011).

Hatunoğlu Erzurum'da 328 lise son sınıf öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmasında ilgisiz anne baba tutumları ile deneklerin saldırgan davranışları arasında ilişki bulmuştur (Hatunoğlu, 1996).

Sarıtaş (2006)'nın yaptığı "İlköğretim 7. ve 8. Sınıf Öğrencilerinde Gözlenen Zorba Davranışların Aile Sorunlarına Göre İncelenmesi" adlı araştırmada zorba davranış ile aile içindeki ilişkilerde duyarsızlık ve tutarsızlıktan etkilenme arasında istatistiksel olarak anlamlı derecede pozitif korelasyon bulunmuştur (Sarıtaş, 2006).

Avcı'nın liseli öğrencilerle yapmış olduğu çalışmada annesinin kendisine karşı genel tutumunu "ilgisiz" olarak nitelendiren öğrencilerin en yüksek saldırganlık ölçeği toplam puan ortalamasına sahip olduğu bulunmuştur. (Avcı,2010)

Bostan'ın 1993 yılında yaptığı araştırmada ilgisiz ana baba tutumların ergenlerin uyum düzeyini olumsuz yönde etkiledikleri saptanmıştır (Aktaran Derman ve Başal, 2013,135).

İlgisiz ailelerde izin verici bir tutum sergilenip, kuralların, sınırların net olmayışı ve/veya çok esnek oluşu çocukların sosyal becerileri öğrenmesini, saldırgan davranışlarda bulunmasını olumsuz yönde etkileyebildiği söylenebilir.

ALTINCI BÖLÜM ÖNERİLER

Araştırmada demokratik aile tutumu ile zorbalık davranışı arasında ters yönde bir ilişki vardır. Fakat istatistikî önem taşıyacak boyutta değildir. Yine de ailelerin çocukları yetiştirirken daha bilinçli olmasının, zorbalık davranışlarını azaltacağı söylenebilir.

Araştırmada velilere dağıtılan anketleri annelerin doldurmasından kaynaklı bir sınırlılık oluşmuştur. Bu sınırlılıktan dolayı aile tutumları ile çocuk davranışları arasında bir ilişki olması beklenirken bu ilişki çıkmamıştır. Gelecekte yapılacak bu tür çalışmalarda sınırlılığı kaldırmak için velilere dağıtılan anketi okulda her iki velinin ortaklaşa doldurması sağlanabilir.

Bu çalışma daha çok öğrenciye uygulanıp örneklem genişletilebilir. Bu sayede daha güvenilir sonuçlara ulaşılabilir. Ayrıca hem devlet okullarına hem de özel kurumlara uygulanıp aradaki fark ortaya koyulabilir. Farklı sosyo ekonomik durumdaki velilere uygulanabilir.

Ailelerin çocukların davranış sorunları ile ilgili bilinçlendirilmesinde faydalı olacak aile danışma merkezleri, psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri ve anne baba okulları yurt içinde yaygınlaştırılabilir. Ayrıca çocuklarla iletişim, çocuk bakımı, sosyal beceri gelişimi vb. konularda toplumu bilinçlendirmeye yönelik seminer ve konferans gibi etkinlikler yapılabilir.

Çocukları, uyumlu, yüksek benlik saygısına sahip bireyler yetiştirmek için, doğru bir model olmak, gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Acun, S ; Bulgur, E. G. (1993). Çocuk Gelişimi. İstanbul: Esin Yayınevi.
- Akduman, G. G. (2012). Okul Öncesi Dönemde Akran Zorbalığının İncelenmesi. Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi, 23 (1), 121-137.
- Alisinanoğlu, F. ; Kesicioğlu, O.S. (2010). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Davranış Sorunlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi (Giresun İli Örneği). Kurumsal Eğitim Bilim Dergisi, 3(1), 93-110.
- Alisinanoğlu, F. ; Ulutaş, İ. (2000). Çocuklarda Kaygı ve Bunu Etkileyen Etmenler. Milli Eğitim Dergisi, 145, 19-25.
- Alper, Selda İ. (2008). İlköğretimde Zorbalık. Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Altunışık, R. ; Coşkun, R. ; Bayraktaroğlu, S. ; Yıldırım, E. (2012). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri (7. Baskı). Sakarya: Sakarya Yayıncılık.
- Aral, N., Baran, G., Bulut, S. ve Çimen, S. (2001). Çocuk Gelişimi 2. İstanbul: YA-PA Yayınları.
- Arı, M., Artan, İ., Bayhan, P.(1994). Farklı Ana-Baba Tutumlarının 4-11 Yaş Grubu Çocuklarında Görülen Problem Durumlarına Etkisinin Araştırılması. YA-PA 10. Okul Öncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri 22-25 Mayıs, 23-38,Ankara: YA-PA.
- Arslan, Sevda Ö. (2008). Lise Öğrencilerinde Öz-Kavram ve Aile İlişkisinin Akran Zorbalığına Etkisi. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Avcı, Ahmet (2010). Aile Yapısı ve Atmosferinin Okul Şiddetine Etkisi. Değerler Eğitimi Dergisi, 8 (9), 7-52.
- Ayan, Sezer (2007). Aile İçinde Şiddete Uğrayan Çocukların Saldırganlık Eğilimleri. Anadolu Psikiyatri Dergisi, 8, 206-214.
- Başaran, İbrahim E. (2005). Eğitim Psikolojisi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Bektaş, Mahmut (2007). İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinde Okul Zorbalığının Yordanması. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Çayırdağ, Nur (2006). İlköğretim 7. ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Okul Kültürünü Algılayışları İle Zorbalık Eğilimleri ve Zorbalıkla Baş Etme Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çetinkaya, Bünyamin (2010). Ruhsal Açından Sağlıklı Aile Sağlıklı Çocuk (3. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Derman, M. ; Başal, H. (2013). Okulöncesi Çocuklarında Gözlenen Davranış Problemleri ile Ailelerinin Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişki. Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2(1),115-144.
- Ergül, Aysun (2009). Bir Grup Süreci Olarak Akran Zorbalığı: Katılımcı Rolü Gruplarında Tepkisel-Amaçlı Saldırganlık ve Toplumsal Konum. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ertan, Duygu (2012). Akran Zorbalığında Aileye ve Okula İlişkin Risk ve Koruyucu Faktörlerin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Garip Gülcan ve Şavkın Banu (b.t). Akran Zorbalığı Nedir?

emc.emu.edu.tr/akademik/velibulteni/bulten1akranzorbaligi.pdf.

Gökler, Rıza (2007). İlköğretim Öğrencilerinde Akran Zorbalığının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Gökler, Rıza. (2009). Okullarda Akran Zorbalığı. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 6 (2), 511-537.

Gülay, Hülya (2008).5-6 Yaş Çocuklarına Yönelik Akran İlişkileri Ölçeklerinin Geçerlik Güvenirlik Çalışmaları ve Akran İlişkilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Günalp, Ayşe (2007). Farklı Anne Baba Tutumlarının Okul Öncesi Eğitim Çağındaki Çocukların Özgüven Duygusunun Gelişimine Etkisi (Aksaray İli Örneği). Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Gürkan, Tanju (1985). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Gözlenebilen Uyum Sorunları. Ya-Pa Okul Öncesi Eğitimi Yaygınlaştırılması Semineri, 2 ,47-56.

Gürsoy, Figen (2002). Annesi Çalışan ve Çalışmayan Çocukların Saldırganlık Eğilimlerinin İncelenmesi. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Dergisi, 1 (6-7), 7-15.

Güvenir, Taner. (Ed.) (2005). Okulda Akran İstismarı. Ankara: Kök Yayıncılık.
Hatunoğlu Arzu. Ana-Baba Tutumları ile Saldırganlık Arasındaki İlişkiler. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 1994.

- Kandır, Adalet (2001). Çocuk Gelişiminde Okul Öncesi Eğitim Kurumlarının Yeri ve Önemi. Milli Eğitim Dergisi, 151.
- Kanlıkılıçer, Pınar (2005). Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği: Geçerlilik Güvenilirlik Çalışması. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kargı, E. ; Erkan, S. (2004). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Sorun Davranışlarının İncelenmesi (Ankara İli Örneği). Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 27, 135-144.
- Kartal, Hülya ve Bilgin, Asude (2007). İlköğretim Öğrencilerine Yönelik Bir Zorbalık Karşıtı Program Uygulaması: Okulu Zorbalıktan Arındırma Programı. Çanakkale On Dokuz Mart Üniversitesi Eğitimde Kuram ve Uygulama, 3(2), 207-227.
- Kesen, Deniz, Durmuşoğlu (2007). Ergenlerde Saldırganlık ve Öfke Düzeyleri Arasındaki İlişki: Yetiştirme Yurtları Üzerinde Bir Araştırma. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 17, 352-364.
- Keskin, Tuba (2010). İlköğretim Okullarındaki Öğrencilerin Akran Zorbalığının Benlik Saygısıyla İlişkisi. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kılıç, Sercan (2010). Akran İstismarının İlköğretim Öğrencilerinin Okul İklimi Algıları Üzerindeki Etkisi (Esenyurt İlçesi Örneği). Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kısaç, İbrahim (2005). Gençlerin Öfkelerini İfade Ettikleri Hedef Kişiler. Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 25(2), 71-81.
- MEB. (2012). Okul Öncesi Eğitim Programı. Ankara.

Ogelman, H. ; Önder, A. ; Seçer, Z. ; Erten, H. (2013). Anne Tutumlarının 5-6 Yaş Çocuklarının Sosyal Becerilerini ve Okula Uyumlarını Yordayıcı Etkisi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 29, 143-152.

Özbey, S. ; Alisinanoğlu, F. (2009). Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden 60–72 Aylık Çocukların Problem Davranışlarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2(6), 493-517.

Özen, Dilek Ş. (2006). Ergenlerde Akran Zorbalığına Maruz Kalmanın Yaş, Çocuk Yetiştirme Stilleri ve Benlik İmgesi ile İlişkisi. Türk Psikoloji Dergisi, 21(58), 77-94.

Özgülük, Gülben (2006). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Uygulanan Tam ve Yarım Günlük Eğitim Programlarına Göre 5-6 Yaş Grubu Çocukların Sosyal ve Duygusal Gelişiminin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Özgür, Yörükoğlu, Arabacı (2011). Lise Öğrencilerinin Şiddet Algıları, Şiddet Eğilim Düzeyleri ve Etkileyen Faktörler. Psikiyatri Hemşireliği Dergisi, 2(2), 53-60.

Pişkin, Metin (2002). Okul Zorbalığı: Tanımı, Türleri, İlişkili Olduğu Faktörler ve Alınabilecek Önlemler. Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 2 (2), 531-562.

Polat, Oğuz (2001). Çocuk ve Şiddet. İstanbul: DER Yayınları.

Sarı, Elif (2007). Anasınıfına Devam Eden 5-6 Yaş Grubu Çocukların, Annelerinin Çocuk Yetiştirme Tutumlarının, Çocuğun Sosyal Uyum ve Becerilerine Etkisinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Sarıtaş, Mücella (2006). İlköğretim 7. ve 8. Sınıf Öğrencilerinde Gözlenen Zorba Davranışların Aile Sorunlarına göre İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Satan, Ayşin (2011). Okulda Zorbalığın Aktörleri. Turan Stratejik Araştırmaları Merkezi Dergisi, 3(10), 55-66.
- Selçuk, Z. ; Güner, N. (2000). Sınıf içi Rehberlik Uygulamaları. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Seven, Serdal (2007). Ailesel Faktörlerin Altı Yaş Çocuklarının Sosyal Davranış Problemlerine Etkisi. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi, 51, 477-499.
- Şehirli, Neslihan (2007). Çocuk Davranışlarını Değerlendirme Ölçeği'nin Geliştirilmesi ve Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu. Aile İçinde ve Toplumsal Alanda Şiddet. Bilim Serisi: 113. Ankara: Başbakanlık Basımevi; 1998.
- Terzi, Emine E. (2009). Anasınıfına Devam Eden Çocuklarda Görülen Davranış Sorunlarının Öğretmen Görüşlerine Göre İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tuzgöl, Meliha (2000). Ana Baba Tutumları Farklı Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 2 (14), 39-48.
- Yavuzer, Haluk (2011). Çocuğunuzun İlk 6 Yılı (27. Baskı). Ankara: Remzi Kitapevi.

Yavuzer, Haluk (2012). Çocuk Psikolojisi (34. Basım). İstanbul: Remzi Kitapevi.

Yıldız, E. ; Erci, B. (2011). Anne Baba Tutumları İle Adölesan Saldırganlığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 1(3), 6-11.

Zembat, R. (1994). İstanbul'daki Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Uygulanan Programlarla İlgili Bir Durum Tespiti Araştırması. 10. YA-PA Okul Öncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri. YA-PA yayınları, Ankara. 111-112.

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.50ec09d357b2a5.34130210

<http://www.turkcesozluk.org/browse/67100-zorba/>

<http://www.izafet.com/soru-cevap-bolumu/548249-zorbalik-ne-demek-c.html>

EKLER

Ek 1. Kişisel Bilgi Formu

Ek 2. Çocuk Davranışlarını Değerlendirme Ölçeği

Ek 3. Ana Baba Tutumlarını Belirleme Anketi

Ek 4. İzin Yazıları

EK: 1

ÇOCUK HAKKINDAKİ KİŞİSEL BİLGİLER

Aşağıda çocuğun kişisel bilgilerini içeren 8 tane soru bulunmaktadır. Çocuğa uygun şıkları işaretleyiniz, gerekli durumlarda noktalı yerlere uygun bilgileri yazınız.

1- Çocuğun Yaşı?

- a) 5 b) 6

2-Çocuğun cinsiyeti?

- a)Kız b)Erkek

3-Çocuğun birlikte yaşadığı kişiler?

- a)Anne b)Baba c) Anne ve baba d) Diğer (teyze,dede, babaanne gibi).....

4-Ailede ki çocuk sayısı? (Çocukla beraber)

- a)1 b)2 c)3 d) 4 ve üzeri

5-Çocuğun annesinin mesleği?

- a)Ev hanımı b)Memur c)İşçi d)Öğretmen e)Doktor
f)Diğer.....

6-Çocuğun babasının mesleği?

- a)İşçi b)Memur c)Öğretmen d)Doktor e)Esnaf
f)Diğer.....

7- Çocuğun annesinin eğitim durumu?

a) Okur-yazar değil b) İlkokul c) Ortaokul d) Lise e) Üniversite

f) Yüksek Lisans- Doktora

8- Çocuğun babasının eğitim durumu?

a) Okur-yazar değil b) İlkokul c) Ortaokul d) Lise e) Üniversite

f) Yüksek Lisans- Doktora

EK:2

ÇOCUK DAVRANIŞLARINI DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ

Değerli eğitimci,

Bu ölçek; okulöncesi eğitim kurumlarına devam eden 5-6 yaş arasındaki çocukların öğretmenleri tarafından belirtilen istenmeyen davranışlarını ortaya koymak ve davranışlara ne derecede sahip olduklarını belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Siz öğretmenlerin bu maddeleri cevaplandırmadaki duyarlılığı araştırmanın sonucunu etkileyecektir. Bu nedenle tüm maddeleri gözlemlediğiniz şekilde cevaplamanız bizim için çok önemlidir. Değerli katkılarınızdan dolayı saygılarımı ve teşekkürlerimi sunarım.

Gökçe ÜNAL GÜÇLÜ

Necmettin Erbakan Üniversitesi

Okul Öncesi Öğretmenliği Yüksek Lisans Öğrencisi

Kazan Bağımsız Anaokulu Okul Öncesi Öğretmeni

Aşağıda 73 madde bulunmaktadır. Maddelerdeki ifadelerden her birini okuduktan sonra, bu ifadeye ne ölçüde katıldığınızı, ifadenin hizasında bulunan kutucuğun içine \checkmark işareti koyarak belirtiniz.

	Her Zaman	Sıklıkla	Bazen	Nadiren	Hiçbir Zaman
1- Kasıtlı olarak başkalarını kızdırır.					
2- Engellenme karşısında aşırı tepki gösterir (bağırır, tepinir, vurur gibi).					
3- Çabucak endişelenir.					

4- Çok uzun süre aynı şeyden korkar.					
5- Olayların önde gelen sorumlusu olarak kendini görür.					
6- Yabancılarla iletişime girmek istemez.					
7- Çok çabuk küser.					
8- Kendi eşyalarına zarar verir.					
9- Korktuğu şeyden sürekli kaçar.					
10- Yapabildiği halde yapmamak için direnir.					
11- Arkadaşları ile alay eder.					
12- Kendinden emin bir şekilde konuşur.					
13- Soru sorulduğunda doğru ve uygun biçimde cevaplar.					
14- Kolaylıkla sesini yükseltir.					
15- Bir şey istemekten utanır.					
16- Sadece ne olacağını görmek için kuralları çiğner.					
17- Çocuklar tarafından oyuna son seçilendir.					
18- Yeni arkadaş edinmede zorlanır.					
19- Kararlarını kolaylıkla verir.					
20- Öfkelendiği zaman kusar.					
21- Kendini iyi ifade eder.					
22- Arkadaşlarının oyunlarını bozar.					
23- Kendi istediğinin yapılmasına izin verilmediğinde tepkisini küfür ederek gösterir.					

24- Çok çabuk ağlar.					
25- İsteklerini ifade ederken sinirlenir.					
26- Öfkesini çevreye saldırarak belli eder.					
27- Olaylar karşısında aşırı heyecanlanır.					
28- Çok yüksek sestten korkar.					
29- Sık sık fikirlere karşı çıkar.					
30- Çocuklardan uzak durur.					
31- İlgi ondan başka yöne doğru kaydığında değişik tepkilerle dikkati kendi üstüne çekmeye çalışır.					
32- Nedensiz çocuklara vurur.					
33- Duyularını rahatlıkla ifade eder.					
34- Kuralları çiğner.					
35- Aile bireylerinin ya da başkalarının eşyalarına zarar verir.					
36- Yeni bir ortama girmekte zorlanır.					
37- Sinirlendiği zaman eline geçirdiği eşyayı karşısındaki kişiye ya da eşyalara fırlatır.					
38- Yapması gereken işleri yapmak istemediği için ağır ağır yapar.					
39- Giyim tarzını kendisi belirler.					
40-Başaramadığı işleri tekrar denemek ister (Hiçbir zaman pes etmez).					
41- Yeni birileri ile karşılaşmak tedirginlik yaratır.					
42-Diğer çocukları canlarını acıtmakla tehdit eder.					

43- Hatalarını açıkladığı zaman kabul eder.					
44- Korkularıyla kolayca başa çıkar.					
45- Arkadaş grubunda oynarken genellikle oyun kurucudur.					
46- Çok kolay sinirlenir.					
47- Oyuncaklarını paylaşmak istemez.					
48- Merak ettiği her şeyi rahatlıkla sorar.					
49- Her yaşta insanla rahatça konuşur.					
50-Tanımadığı kişilerin bulunduğu ortamlara girdiğinde konuşmak istemez.					
51- Çevresindeki insanları çok fazla taklit eder.					
52- Heyecanlandığı durumlarda heyecanını kontrol edemez (örneğin; çevreye saldırır, ısırır, ağlar, bağırır gibi).					
53- Çevresindeki beklenmedik olaylar karşısında korkuya kapılır.					
54- Hep onun dediği olsun ister.					
55- Kişisel deneyimlerini açık ve anlaşılır biçimde ifade eder.					
56- Çocukları onların kızdığı isimlerle çağırır.					
57- Her şeye öfkelenir.					
58- Arkadaşlarına yardımcı olmaktan çok hoşlanır.					
59- İstemediği bir şeyi rahatlıkla söyler.					
60- Çok çığlık atar.					

61- Kolay arkadaş edinir.					
62- Sürekli tartışır.					
63- Duygularını uygun ve açık biçimde ifade eder.					
64- İstekleri yerine getirilmediğinde eşyalara zarar verir					
65- Öfkesini inatlaşarak belli eder.					
66- Grup içinde işbirliği yapmaktan hoşlanır.					
67- Karşılıklı konuşmaları kesintisiz, akıcı, anlamlı şekilde sürdürür.					
68- Sinirlendiği zaman karşısındaki kişiyi ısırır.					
69- İsteklerini elde edemediğinde öfkelenmez, kendini kontrol eder.					
70- Fikirlerini ifade ederken net ve açıktır.					
71- Çok az arkadaşı vardır.					
72- Dinlemeyi reddeder.					
73- Başkalarına karşı dayılanır kabadayılık eder.					

EK:3

ANA BABA TUTUMLARI BELİRLEME ANKETİ

Okulu:	Sınıf ve Şube:	Yaş Grubu:	Öğrenci No:	Tarih:
--------	----------------	------------	-------------	--------

Sayın Veli;

Aşağıda toplumumuzda yaygın olarak rastladığımız anne-baba tutumları bulunmaktadır. Siz velilerin bu maddeleri cevaplandırmadaki duyarlılığı araştırmanın sonucunu etkileyecektir. Bu nedenle tüm maddeleri, çocuğunuzun eğitiminde yaygın olarak kullanmış olduğunuz tutumları düşünerek cevaplamanız bizim için çok önemlidir. Vereceğiniz bilgiler gizlilik ilkesine uygun olarak saklanacaktır. Değerli katkılarınızdan dolayı saygılarımı ve teşekkürlerimi sunarım.

Gökçe ÜNAL GÜÇLÜ

Necmettin Erbakan Üniversitesi

Okul Öncesi Öğretmenliği Yüksek Lisans Öğrencisi

Kazan Bağımsız Anaokulu Okul Öncesi Öğretmeni

Aşağıda 60 madde bulunmaktadır. Maddelerdeki ifadelerden her birini okuduktan sonra, bu ifadeye ne ölçüde katıldığınızı, ifadenin hizasında bulunan kutucuğun içine \checkmark işaretini koyarak belirtiniz.

		KATILYORUM	KISMEN KATILYORUM	KATILMIYORUM
1	Çocuğumun yeteneklerini sergilemesinden gurur duyarım.			
2	Çocuğum hata yaptığında, çok tedirgin olur.			
3	Çocuğum söylemese de ihtiyaçlarını anlar ve gideririm.			
4	Bazen anne babalarda çocuklarına karşı hata yapabilirler.			
5	Çocuğumu akranlarıyla kıyaslar, en iyisi olmasını beklerim.			
6	Çocuğumun her işinde bana ihtiyaç duyacağını düşünüyorum.			

7	Ben anneyim- babayım benim istediğim olur.			
8	Çocuğuma kendisini ifade etme fırsatı tanırım.			
9	Eğer çocuğum bir şeyi benim istediğim gibi yapmazsa çok sinirlenirim.			
10	Çocuğum ev içinde ve dışında benim koyduğum kurallara uymak zorundadır.			
11	Çocuğumun sık sık ağlamasını umursamam.			
12	Çocuğum hata yapabilir, yaptığı hataları umursamam.			
13	Çocuğuma kızdığımda rahatlıkla öfkemi yansıtırım.			
14	Çocuğumun isteklerine hayır diyemiyorum.			
15	Çocuğuma yaşamda karşılaşılabileceği zorluklarla mücadele etme fırsatı tanırım.			
16	Çocuğumun okuldaki durumuyla ilgili bilgileri her gün öğretmeninden öğrenirim.			
17	Çocuğumun hangi alanda yetenekli olduğunu bilmiyorum.			
18	Çocuğum her istediğini yapabilir.			
19	Eğer çocuk hata yaparsa mutlaka cezalandırılmalıdır.			
20	Çocuğumun amacına ulaşmak için farklı yollar denemesi çok hoşuma gider.			
21	Çocuğumun olumlu davranışlarını ve başarılarını kesinlikle ödüllendiririm.			
22	Hata yaptığında çocuğumla konuşmayı tercih ederim.			
23	Çocuğumun benden korkmasını isterim.			
24	Çocuğumun ne tür televizyon yayınlarını izlediğini bilmiyorum.			
25	Çocuğumun sürekli gözümün önünde olmasını isterim.			
26	Çocuk yetiştirmede sevgi ve denetim bir arada olmalıdır.			
27	Çocuğuma istediğim her davranışı kazandırabilirim.			
28	Çocuğumu kontrol edemiyorum.			
29	Çocuğuma zaman ayıramıyorum.			
30	Çocuğumun sınırlarını tanımasına yardımcı olurum.			
31	Çocuğumun karşılaşıacağı sorunları ben çözmek isterim.			
32	Yeteneklerini sergilemesi için çocuğuma fırsat veririm.			
33	Çocuk eğitimi ile ilgili yayınları takip etmem.			
34	Çocuğum hata yaptığında genelleme yapmam, hatalı davranışa odaklanırım.			
35	Çocuğum yapacağı her işte benden onay almalıdır.			
36	Çocuğum üzüldüğünde veya hastalandığında kendimi suçlarım.			
37	Çocuğumun giyeceğine ve yiyeceğine karar vermesi önemlidir.			
38	Çocuğumun yaşamış olduğu problemlerin kendiliğinden çözülmesini beklerim.			
39	Kendisiyle ilgili konuları çocuğuma danışırım.			
40	Çocuğuma kızdığım zaman çok çabuk pişman olurum.			
41	Kendi yapabileceği işlerde çocuğuma asla müdahale etmem.			
42	Çocuğumdan yaşının üzerinde bir yetişkin gibi davranmasını beklerim.			
43	Akranlarının çocuğumu üzmesine izin vermem.			

44	Çocuğumu basit rahatsızlıklarında bile doktora götürürüm.			
45	Çocuğum için isteklerimden vazgeçemem.			
46	Çocuğumu olduğu gibi kabul ederim.			
47	Çocuğun ilgiye ihtiyacı yoktur.			
48	Çocuğumun arkadaşlarını ben seçerim.			
49	Anne- baba her şeyin en iyisini, en doğrusunu bilir.			
50	Çocuğumun karşılaşılabileceği tehlikeleri sürekli olarak ona hatırlatırım.			
51	Çocuğum sokağa çıktığında çok endişelenirim.			
52	Çocuğum benim istediğim gibi olmalıdır.			
53	Çocuğumun nelerden hoşlandığını bilmiyorum.			
54	Çocuğumun herhangi bir konuda bana itiraz etmesine izin vermem.			
55	Farklı bir yere gittiğimizde çocuğumun ortamı dağıtmasını umursamam.			
56	Çocuğumun arkadaşlarını tanımıyorum.			
57	Çocuğuma düşündüklerini ifade etme fırsatı vermem.			
58	Çocuğuma yemeğini genellikle ben yediririm.			
59	Çocuğumun okulda yaptığı çalışmaları takip etmiyorum.			
60	Çocuğumun çoğu zaman yanımda uyumasına müsaade ediyorum.			

EK 4: İZİN YAZILARI

KAYMAKAMLIK MAKAMINA

KAZAN

Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Okul Öncesi Öğretmenliği Bölümünde tezli yüksek lisans öğrencisiyim. "Farklı Anne Baba Tutumlarının Okul Öncesi Eğitim Çağındaki Çocuklarda Akran Zorbalığına Etkisi" konulu tez araştırmasında, ihtiyaç duyulan verileri toplamak amacıyla Çocuk Davranışlarını Değerlendirme Ölçeğini ve Ana Baba Tutumları Belirleme Anketini ekte belirtilen okullarda uygulamak istiyorum.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

26.02.2014

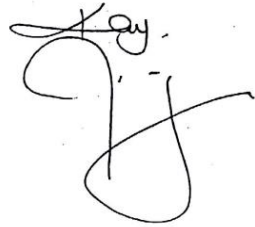

Gökçe ÜNAL GÜÇLÜ

Adres: İstasyon mah.

Bağlıca sok. No:18/11

Etimesgut/ ANKARA

Uzun porsöle...
 İlaç Milli Eğt. Mdjüne
 26.02.2014
 Kay.

Ek 1: Çocuk Hakkındaki Kişisel Bilgiler

Ek 2: Çocuk Davranışlarını Değerlendirme Ölçeği

Ek 3: Ana Baba Tutumları Belirleme Anketi

Ek 4: Uygulama Yapılacak Okulların Listesi

851564

KONYA

NECMETTİN ERBAKAN
ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ
ENSTİTÜSÜ

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Sayı: 71052239-300/85

Öğrenci: Gökçe ÜNAL GÜÇLÜ

Enstitü Yönetim Kurulumuzun 04.02.2014 tarih ve 5/11 sayılı karar sureti aşağıya
çıkartılmıştır.

Gereğini ve bilginizi rica ederim.

MÜDÜR ADINA

Prof. Dr. Güngör KARAUĞUZ
Müdür Yed.

Karar Tarihi: 04.02.2014

Karar No: 5/11

Aşağıda açık kimliği belirtilen öğrencinin tez konusunun uygunluğuna, durumun danışman
ve öğrenciye bildirilmesine oy birliği ile karar verildi.

Öğrenci: Gökçe ÜNAL GÜÇLÜ (Yüksek Lisans)
Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Abdulkadir KABADAYI
Anabilim Dalı: İlköğretim / Okul Öncesi Eğitimi
Tez Adı: Farklı Anne Baba Tutumlarının Okul Öncesi Eğitim Çağındaki Çocuklarda Akran
Zorbalığına Etkisi
Öğrenci No: 108302021005

ASLI GİBİDİR
Muammer İNALÇUK
Enstitü Sekreteri

T. C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü
Özgeçmiş

Adı Soyadı:	Gökçe ÜNAL
Doğum Yeri:	Nevşehir
Doğum Tarihi:	19/04/1986
Medeni Durumu:	Evli

Öğrenim Durumu

Derece	Okulun Adı	Program	Yer	Yıl
İlköğretim	Mehmet Akif Ersoy İlköğretim Okulu		Nevşehir	1992- 1997
Ortaöğretim	Kardelen Koleji		Nevşehir	1997- 2001
Lise	Nevşehir Anadolu Lisesi		Nevşehir	2001- 2004
Lisans	Selçuk Üniversitesi		Konya	2005- 2009
Yüksek Lisans	Necmettin Erbakan Üniversitesi		Konya	2010-
Becerileri:	Yemek Pişirme			
İlgi Alanları:	Kitap Okuma			
İş Deneyimi:	Aksaray Gülağaç Atatürk İlkokulu 4 Yıl Ankara Kazan Anaokulu 2 Yıl			
Hakkımda bilgi almak için önerebileceğim şahıslar:	Yrd. Doç.Dr. Abdülkadir KABADAYI			
Tel:				
Adres	Atatürk Mah. Akşemseddin Cad. No:19/7 Kazan ANKARA			

